

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № 6
від «20» січня 2025 року

Завідувачка кафедри:
Воробйова О.С.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ**

Виконавець:

Студентка VI курсу, групи 601-ФФ
Маслакова Юлія Ігорівна

Керівник роботи:

Воробйова Оксана Сергіївна
кандидат філологічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Д. філол. Н., доцент кафедри теорії та
практики перекладу з англійської мови
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Оленяк М.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів, ECTS:

Підпис керівника

РЕФЕРАТ

МР: 77 с., 2 рис., 2 табл., 55 джерел.

Об'єкт дослідження – терміни фінансово-економічної сфери у відповідному галузевому дискурсі.

Предмет дослідження – структурна та семантична системи англomовної фінансово-економічної термінології, а також особливості її передачі українською мовою.

Мета роботи – визначити структурно-семантичні ознаки англomовних фінансово-економічних термінів та особливості їх перекладу українською мовою.

Методи дослідження – методика безпосередніх складників, метод компонентного аналізу, метод перекладування, контекстологічний і дистрибутивний аналіз, метод перекладацького аналізу, метод аналізу та узагальнення, описовий метод та метод кількісних підрахунків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи висвітлено загальнотеоретичні положення, що стосуються перекладу термінологічного дискурсу у галузі фінансів та економіки; окреслено поняття «термін» та «термінологія», визначено їхні характерні ознаки.

У другому розділі проаналізовано базові семантичні характеристики фінансово-економічних термінів, виділено їхні структурні типи; описано та проілюстровано способи перекладу таких одиниць, розглянуто залучення перекладацьких трансформацій під час перекладу.

Розділи супроводжуються висновками до кожного з них, а також загальними висновками, в яких у найбільш загальному вигляді висвітлюються підсумки проведеного дослідження.

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, ТЕРМІНОЛОГІЯ, ТЕРМІН, СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПЕРЕКЛАД, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ГАЛУЗІ	8
1.1. Поняття «термін», «термінологія» та «термінотворення»	9
1.2. Специфіка перекладу термінологічних дискурсів	17
1.3. Основи перекладу науково-технічної, наукової та навчально-методичної літератури	19
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ	37
2.1. Основні принципи систематизації термінології	37
2.2. Класифікація фінансово-економічних термінів	43
2.3. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів	56
Висновки до розділу 2	64
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Індустріалізація, глобалізація та безперервний розвиток громадськості зобов'язують держави, групи людей та осіб вступати у суспільні відносини. Економічну сферу суспільних відносин називають економікою. Вона охоплює усі сторони життя людини, що прямо пов'язані із задоволенням її соціальних, духовних та фізіологічних потреб. Здолавши шлях переходу від виключно натурального господарства до сучасних економічних відносин, економіка завжди, у тій чи іншій формі, мала місце у суспільному житті людини. Вона є ґрунтом, на якому базуються всі компоненти системи життєзабезпечення людей.

Наразі спостерігається дедалі зростаюча зацікавленість підприємств, фабрик та міжнародних компаній до перекладу вузькоспеціалізованої літератури, що, у свою чергу, свідчить про необхідність розвитку спеціалізованих галузей наукового знання і людської діяльності у вузьких наукових галузях.

Основною проблемою сучасного термінознавства вважають упорядкування термінів різних галузей знань з акцентом на точному визначенні наукових понять та зв'язків між ними, що, безсумнівно буде мати відображення у належних термінопозначеннях. Питання термінотворення в усіх мовах світу, в англійській зокрема, було й залишається з цієї причини одним з найбільш актуальних. Особливо нагальним воно є для галузі економіки, оскільки саме вона за останнє десятиріччя зазнала інтенсивного розвитку.

Англійська мова має статус міжнародної, а нова лексика, що пов'язується з поняттями сфери фінансів та економіки, останніми десятиліттями утворює шар інноваційної лексики. Значущою прикметою сучасного мовознавства є інтерес вчених до різних сторін термінологічної лексики. Зважаючи на те, що економіка і торгівля є невід'ємними складовими комунікації між людьми і усього соціального життя, дослідження фінансових

та економічних термінів є вкрай важливим. Вищезазначене і обумовлює **актуальність** запропонованого дослідження.

Мета дослідження – визначити, систематизувати та проілюструвати структурно-семантичні ознаки англomовних фінансово-економічних термінів та особливості їх перекладу українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- 1) визначити поняття «термін», описати притаманні йому ознаки; співставити поняття «термін» та «термінологія»;
- 2) дослідити особливості перекладу термінологічних дискурсів, навчально-методичної та наукової літератури;
- 3) проаналізувати структурно-семантичні характеристики термінів фінансово-економічної сфери;
- 4) систематизувати способи передачі зазначених термінологічних одиниць українською мовою.

Об'єктом дослідження є англomовна термінологія фінансово-економічної сфери.

Предмет дослідження – структурно-семантичні та перекладацькі особливості вищезазначених термінологічних лексем.

Матеріалом дослідження стали 350 термінів сфери фінансів та економіки, що були дібрані методом суцільної вибірки з відповідних фахових лексикографічних джерел, навчально-методичної та наукової літератури відповідної галузевої спрямованості (див. [3], [10], [34], [54]).

Під час дослідження було використано наступні **методи** лінгвістичного аналізу та загальнонаукові методи: методика безпосередніх складників, метод компонентного аналізу, метод перефразування, контекстологічний і дистрибутивний аналіз, метод перекладацького аналізу, метод аналізу та узагальнення, описовий метод та метод кількісних підрахунків.

Наукова новизна роботи полягає у розкритті зв'язку структурних типів термінологічних лексем та особливостей способів їхнього перекладу,

дослідженні структурних та лексико-семантичних характеристик термінологічних одиниць в англomовному економічному дискурсі, практичному аналізі способів передачі англomовних фінансово-економічних термінів українською мовою, систематизації найпоширеніших перекладацьких трансформацій.

Теоретичне значення даного дослідження полягає у розкритті особливостей економічних термінів, сприянні вивченню питань англomовного термінознавства, доповненні наукових знань про системність термінотворення; впорядкуванні основних структурних та лексико-семантичних особливостей термінотворення в фінансово-економічній терміносистемі англійської мови; дослідженні основних способів перекладу англійської лексики фінансово-економічної сфери. Дослідження є внеском у загальну теорію перекладу з англійської мови на українську.

Практична цінність роботи визначається можливістю використання її результатів з метою покращення перекладу існуючої термінологічної системи сфери економіки і фінансів, у практиці укладання галузевих перекладних словників та глосаріїв. Результати дослідження також можуть бути використані в якості актуального ілюстративного матеріалу під час викладання лекційних курсів «Основи галузевого перекладу», «Проблеми перекладу науково-технічної літератури» та практичного курсу «Практика усного та письмового галузевого перекладу» тощо.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, теоретичного та практичного розділів, висновків до кожного з них та загальних висновків, списку використаних джерел.

У вступі визначено мету та завдання дослідження, його об'єкт та предмет, методи дослідження; обґрунтовано актуальність обраної проблематики; зазначено матеріал дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність роботи.

У першому розділі роботи розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження функціонування та перекладу фінансово-економічних термінів у

відповідному галузевому дискурсі.

Другий розділ присвячено практичному аналізу емпіричного матеріалу із застосуванням комплексного підходу: представлено структурно-семантичну класифікацію досліджуваних термінологічних одиниць, систематизовано способи їх перекладу. Завершено цей розділ практичними висновками та узагальненнями.

Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок, бібліографія містить 55 джерел використаної літератури. В якості ілюстративного матеріалу роботи використано 2 рисунки та 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ ГАЛУЗІ

Розвиток та розширення термінологічної парадигми в мовознавстві та перекладознавстві відображає постійні трансформації у мовній термінології, викликані еволюцією науки, технологій, соціокультурних тенденцій та інших факторів. Серед таких факторів, зокрема:

1) технологічний прогрес, який обумовлює виникнення нових понять і термінів для опису та позначення нових явищ, винаходів та технологічних розробок;

2) науковий прогрес через дослідження: розвиток наукових дисциплін приводить до появи нових термінів та переосмислення вже існуючих;

3) соціокультурні зміни – зміни в суспільстві, його цінностях та культурі можуть завдавати опосередкованого чи безпосереднього впливу на термінологію;

4) глобалізація та міжкультурна взаємодія: розширення міжнародних зв'язків та глобалізація призводять до взаємного впливу мов та термінологій; терміни можуть бути запозичені з інших мов або отримувати нові значення та конотації в міжкультурних обмінах;

5) еволюція концепцій та ідей: наприклад, бажання зберегти навколишнє середовище призводить до появи нових термінів, що відображають більш сучасні та комплексні підходи до переробки відходів;

6) новітні лінгвістичні тенденції та інновації в перекладі: нові підходи та концепції в лінгвістиці, зокрема в мовознавстві та перекладознавстві, можуть впливати на термінологію; такі зміни можуть виникати внаслідок мовного експерименту, розширення лексичного запасу або змін у граматичних структурах.

Розуміння динаміки зміни та розвитку термінів важливо для фахівців у різних галузях, адже це дозволяє підтримувати термінологію актуальною, точною та відповідною сучасним вимогам та реаліям.

1.1. Поняття «термін», «термінологія» та «термінотворення»

Термін (від лат. *terminus* – ‘межа, кордон, кінець’) – це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо, і вступає в системні зв'язки з іншими словами та словосполученнями даної галузі [44].

Нижче наведено декілька причин, з яких дослідження проблем термінології залишається актуальним.

По-перше, термінологія є основним джерелом поповнення лексичного складу мов. Термінологічні одиниці як частина мови є універсальним засобом зберігання, передавання та опрацювання інформації. За даними дослідників, обсяги інформації подвоюються кожні п'ять років, що стає причиною «термінологічного спалаху» – появі великої кількості нових термінів.

По-друге, світові інтеграційні процеси, що не залишають наукову сферу осторонь, роблять питання міжнародної стандартизації термінів нагальним з метою покращити взаєморозуміння між фахівцями різних країн.

По-третє, внаслідок історично зумовлених проблем, українська мова наразі має гостру потребу у створенні національних термінологічних стандартів та термінологічних словників, що повинні розвиватися разом із термінологіями інших мов.

Основними ознаками терміна є:

1) чітка окресленість значення: термін не тільки виражає поняття, а спирається на його наукову дефініцію [20]. Таким чином кожен термін зіставлено з чітким окресленим визначенням, що може слугувати орієнтиром

на відповідне поняття;

2) однозначність: загальноживана мова містить слова, що здебільшого є багатозначними, проте більшість термінологічних одиниць за своїм призначенням прагнуть до однозначності, але найчастіше двозначності або багатозначності позбутися не вдається. Варто зазначити, що термінам у межах однієї галузі знань полісемія, як правило, не притаманна [44];

3) денотативність значення: основне значення не супроводжується додатковим [20]. Денотативне значення термінів є досить важливим, оскільки воно допомагає точно та однозначно позначати об'єкти чи явища без помилок у сприйнятті або різниці у вживанні різними людьми;

4) відносна незалежність від контексту. Дана теза означає, що значення терміна залишається постійним незалежно від контексту та мовленевої ситуації, в якій він використовується. Отже чітке визначення денотативного значення терміна – це необхідна умова для спілкування між фахівцями;

5) синонімічність не є притаманною терміну рисою. Кожен термін точно і однозначно визначає певний об'єкт або поняття, що виключає можливість повного заміщення синонімом;

б) поширеність серед фахівців: у загальноживаній шар літературної мови терміни, як правило, не входять. Варто зазначити, що невелика частка термінів все ж стає здобутком пересічного мовця, проте більшість спеціальних термінів не є необхідним для щоденного використання, а від того й не користуються популярністю серед нефаківців.

Таким чином, термінологічні одиниці відрізняються від інших слів сферою використання та особливістю значення. Термінологічна лексика функціонує переважно у науковому стилі, але й має здатність виходити за його межі, – терміни можуть бути використані в інших функціональних стилях, наприклад, в художньому. В такому випадку вони втрачають науковий зміст, а зберігають тільки свою звукову форму і часто можуть використовуватися для створення гумористичного ефекту або досягнення якогось іншого прагматичного надзавдання. Поза наукового стилю терміни

припиняють бути термінами.

Мова не є сталою системою, а отже однією з рис, притаманних їй, є постійний розвиток. Кількість термінів у мовах, що розвиваються, у кілька разів перевищує кількість загальноживаних слів і становить наразі кілька мільйонів лексичних одиниць. Їхня кількість повсякчас зростає.

Термінологічних лексем мовна система набуває різними способами. Перший спосіб – отримання загальноживаними лексичними одиницями рідної мови статусу термінів. Даний спосіб термінотворення не завжди має позитивні наслідки, оскільки переосмислення – метафоричний чи метонімічний перенос та присвоєння слову нового значення трапляються доволі часто. З метою виокремлення подібної лексики термінологічними одиницями часто змінюють форму написання, вимови, відмінювання, наголосу.

Найбільш поширеним та доцільним у використанні є спосіб термінотворення шляхом запозичення з інших мов. Історично зумовлено, що впродовж суспільного розвитку термінологічні одиниці запозичуються з інших мов. Таким чином, італійське походження має музична термінологія, французьке – театральна та поштова, з англійської мови походить більшість спортивних термінів. Голландці позичили українцям, англійцям та ще деяким європейським країнам навігаційну термінологію. З німецької мови у слов'янські запозичено численні загальнотехнічні, ремісничі та військові терміни.

Використання слів та словотворчих моделей латинської та грецької мов є особливим типом запозичень. Терміни, що утворилися таким чином, було сформовано впродовж різних етапів розвитку мов і в різних термінологічних сферах. У народів, що сповідують католицизм, церковна термінологія, складається здебільшого з латинських компонентів, у православ'ї – з грецьких. В деяких субмовах не завжди можливо звести термінологію до однієї мови походження. Сьогодні нові терміни часто утворюються за змішаним типом, наприклад: один корінь грецького походження, інший –

латинського [36].

Варто виокремити утворення термінів шляхом запозичення одиниць з інших наукових сфер, оскільки за таких умов термінологічна одиниця нерідко набуває нового значення.

Терміни часто визначаються через їхню семантику, тобто значення. У мовознавстві, аналіз семантики термінів включає розгляд конкретних значень, які вони передають у межах конкретної галузі.

Семантика терміна в мовознавстві та перекладознавстві передбачає сукупність ознак, перелічених нижче [20].

1. Денотативне значення – це основне, лексичне значення терміну, яке вказує на конкретний об'єкт, концепцію, явище чи процес. Наприклад, у терміні «гравітація» денотативне значення вказує на силу, яка притягує предмети один до одного.

2. Конотативне значення – це додаткові асоціації або емоційні відтінки, пов'язані з терміном.

3. Синтаксичне значення вказує на взаємозв'язок терміну з іншими словами в реченні, визначає його роль у структурі речення та взаємозв'язок з іншими частинами мови.

4. Морфологічне значення передбачає аналіз будови та структури терміну, таких словотвірних елементів як корені, суфікси та префікси.

5. Лінгвокультурні та лінгвосоціальні аспекти враховують вплив культурних та соціальних чинників на значення терміну в різних мовних спільнотах.

6. Полісемія та моносемія. Полісемія вказує на те, коли одне слово має кілька різних, але пов'язаних значень. Моносемія, навпаки, означає, що термін має лише одне усталене значення.

7. Гіпероніми та гіпоніми. Гіпероніми – загальні терміни, що охоплюють кілька підкатегорій (наприклад, «активи»). Гіпоніми – конкретні терміни, які входять в ці категорії (наприклад, «нерухоме майно», «акції та облігації»).

Терміни можуть мати специфічну структуру, яка відображає особливості їхньої морфологічної будови. Основними морфологічними елементами терміна є корені, префікси, суфікси та інші елементи. Розглянемо їх детальніше нижче.

1. Морфеми – це найменші значущі частини слова, які можуть бути афіксами (префікси, суфікси, інфікси) або кореневими морфемами.

2. Корінь визначається як основа слова, яка містить його базове значення. Корінь може бути одиночним звуком чи комбінацією звуків, і він залишається незмінним у всіх варіантах слова. Наприклад, у терміні «біологія» корінь «біо» вказує на життя.

3. Префікс – це частина слова, яка розташована перед коренем і змінює його значення або додає до нього додаткові відтінки. Наприклад, у терміні «прекурсор» префікс пре- вказує на попередність чи передумову.

4. Суфікс – словотвірний елемент, який додається після кореня і також може змінювати або доповнювати його значення. Наприклад, у терміні «гідрологія» суфікс «-логія» вказує на вивчення чого-небудь.

5. Інфікс – це дериваційний формант, який вставляється у середину слова, змінюючи його значення. Інфікси менш поширені, але іноді використовуються для творення термінів.

6. Синтаксична структура: вказує на те, як термін вписується в речення та як взаємодіє з іншими елементами мови, чи може термін виконувати роль підмета, присудка чи іншої частини мовлення.

Поняття «термінологія» має декілька значень:

- 1) наука про терміни;
- 2) фахова лексика в складі всіх слів певної мови (включно з термінами, які використовуються в конкретних галузях знань або професіях);
- 3) спеціальна лексика, що обслуговує певну галузь науки чи техніки.

Така багатозначність обумовлена тим, що для кожної термінологічної одиниці визначена точка координат як у мові в цілому, так і в субмові зокрема. Термін є невід'ємним елементом системи, оскільки система – це

сукупність елементів цілого, між котрими існує обов'язковий та тривкий зв'язок [10]. Сукупність зв'язків у межах такого цілого визначає його структуру. Таким чином, системність є одним з найважливіших умов існування терміна. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміти впорядковану сукупність термінів, що адекватно висловлюють систему понять теорії та описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності [12].

Термінотворення – це процес створення нових слів шляхом поєднання вже існуючих у мові форм. Він може включати додавання афіксів (префіксів або суфіксів) до кореневої основи, складання слів або їхнє запозичення з інших мов. Термінотворення є важливим аспектом мовної еволюції.

Існує кілька способів утворення термінів.

1. Вторинна номінація – використання наявного в мові слова для називання наукового поняття: *чиста конкуренція, ринок праці* тощо. Такий спосіб термінотворення вважають найдавнішим.

2. Словотвірний – утворення термінів за допомоги префіксів (*надвиробництво, пересупозиція*), суфіксів (*маркування, оборотність*), складанням слів і основ (*держава-монополія, матеріаломісткість*), скороченням слів (*СЕЗ – спеціальні економічні зони*). Досвід показує, що даний спосіб є найпродуктивнішим.

3. Синтаксичний – використання словосполучень для називання наукових понять: *вихідні відомості, державне замовлення, капіталодефіцитні країни* тощо.

4. Запозичення – найменування наукового поняття іншомовним словом: *контролінг, ліверидж* [12].

У професійному спілкуванні існують певні вимоги щодо використання термінів в мові:

1) термінологічна одиниця має бути стандартизованою; термін слід використовувати лише в тій формі, що зафіксовано у словнику з метою збереження однозначності та забезпечення точності комунікації;

2) у випадку, коли термін має кілька значень, автор повинен будувати текст таким чином, щоб було зрозуміло, яке саме значення цієї термінологічної одиниці він має на увазі.

У багатомовному середовищі особливо актуальною стає проблема перекладу термінів в умовах термінології, що стрімко зростає та зазнає змін. Якість термінологічного забезпечення залежить від розв'язання актуальних проблем термінології, зокрема впорядкування, стандартизації та уніфікації термінів.

Упорядкування – це спільна праця фахівців, логіків і лінгвістів з метою точного відповідності термінів поняттям, які вони позначають, уточнення визначень цих понять, їхньої ієрархії та поліпшення мовних засобів вираження. Термінологічна робота застосовується у тих випадках, коли наявна термінологія у певній галузі науки або техніки в певній мові не відповідає сучасному рівню розвитку цієї сфери. У такому випадку фахівці повинні бути ознайомлені з сучасними науково-технічними поняттями та термінами державною мовою, щоб критично переглянути стан наявної термінології і вдосконалити її відповідно до поточного стану галузі [30].

Упорядкування термінології відбувається у два етапи:

- 1) заходи, що спрямовані на аналіз, виявлення та фіксацію подібних понять;
- 2) аналіз, оцінка;
- 3) підбір рекомендованих термінів.

Перший етап упорядкування термінології є необхідним для того, щоб докладно проаналізувати та визначити науково-технічні поняття, якими користуються фахівці. Нечіткість змісту, обсягу та меж визначення стають причиною потреби проведення коригувальної роботи. Поняття вважається виявленим у випадку, коли відомо не тільки про його термін, але й окреслено перелік синонімів, встановлені межі поняття та описані всі притаманні йому ознаки.

Цей етап роботи базується на елементах формальної логіки та

накопиченому досвіді в упорядкуванні термінів, але не враховує мовні характеристики термінів. Спроби систематизувати терміни без попереднього аналізу понять, які вони відображають, зазвичай не приносять результатів. Тому цей етап є важливим для всіх аспектів термінологічної роботи.

На другому етапі розкриваються різні типи термінів з точки зору лексикології та словотворення, їхні основні властивості (тенденція до однозначності, точність значення, наявність дефініції, системність). Мовознавці розробляють критерії для оцінки існуючих термінів та вибору тих, що відповідають встановленим вимогам, а також за визначеними моделями створюють нові.

Результатом упорядкування термінології зазвичай є збірник рекомендованих термінів. Він містить систему понять з організованою термінологією, зафіксовані охоплені поняття та обґрунтовані рекомендації щодо використання наявних термінів.

Упорядкування національної термінології здійснюється в усіх сферах, де розвинені наука та техніка, і наслідком цього процесу стають стандарти та інші рекомендовані документи.

Стандартизація означає закріплення певної форми терміносполуки за визначеним поняттям та її фіксацію у спеціальних документах. Переваги стандартизації науково-технічної термінології порівняно з іншими формами упорядкування полягають у плановому системному характері робіт з державної стандартизації термінів, єдиній методології підготовки термінологічних стандартів, їх плановому впровадженні, обов'язковості застосування та перегляду [10].

Міжнародна організація зі стандартизації (ІСО) є органом, що погоджує роботу зі стандартизації. Технічний комітет № 37 «Термінологія, принципи і координація» проводить основну термінологічну роботу. Розширення таких робіт у світі та поява великої кількості термінологічних стандартів, рекомендацій, словників і довідників стали причинами для створення спеціального міжнародного центру з термінології. У 1971 році під

егідою ЮНЕСКО був заснований Міжнародний інформаційний центр з термінології (ІНФОТЕРМ), а однією з його основних задач є створення Міжнародної інформаційної мережі з термінології – системи ТЕРМНЕТ [14].

1.2. Специфіка перекладу термінологічних дискурсів

Відсутність емоційного забарвлення, інформативність, вилучення суб'єктивної думки та особистого ставлення автора до викладеного матеріалу вирізняє стиль термінологічних дискурсів. Термінологічний переклад вимагає точності у роботі з текстом, оскільки відхилення від вихідного тексту, неточності у вираженні думки можуть стати причиною некоректного перекладу, використання якого, зі свого боку, може призвести до серйозних непорозумінь, аварій чи інших надзвичайних ситуацій.

Нижче наведено декілька аспектів, на які варто звернути увагу в роботі з текстами, що містять велику кількість термінів:

- 1) точність передачі спеціалізованих термінів;
- 2) збереження структури оригінального тексту для полегшення сприйняття матеріалу читачем;
- 3) формальність перекладу: перекладач має бути об'єктивним, уникати емоційно забарвлених виразів та відображення власного ставлення до вихідного тексту;
- 4) відсутність похибок, перевірка фактів та даних;
- 5) адаптація тексту з урахуванням культурних відмінностей реципієнта;
- 6) посилання на джерела з метою забезпечення точності та актуальності інформації;
- 7) редагування граматичних помилок та стилістичних неточностей.

Під час роботи з галузевими текстами перекладач не має обмежуватися лише двомовними словниками, навіть у випадку, коли вони є спеціальними. Часто виникає потреба у з'ясуванні окремих понять за допомогою спеціальних україномовних довідково-енциклопедичних посібників та

галузевих довідників.

Серед тематики галузевих текстів виокремлюють декілька груп:

- 1) філософські науки (логіка, діалектика);
- 2) природничі, технічні науки (фізика, хімія, біологія);
- 3) соціальні науки (історія, етнографія, географія);
- 4) науки про базис та надбудову (політична економіка, мовознавство, психологія, педагогіка) [16].

Галузеві тексти характеризуються:

- 1) абстрактністю та логічністю викладу;
- 2) інформативністю;
- 3) монологічним типом мови;
- 4) об'єктивністю викладу матеріалу;
- 5) наявністю термінологічних одиниць, скорочень, атрибутивних комплексів, розгорнутих синтаксичних структур [26].

Переклад термінологічного дискурсу має бути адекватним і спроможним слугувати повноцінним заміником оригіналу. Якісно виконаний переклад є точним, стислим та зрозумілим. У роботі має бути використано терміни, що закріплено державним стандартом; у випадку полісемії термінологічної одиниці має бути враховано галузь науки, у контексті якої вона існує; у разі відсутності термінологічного еквіваленту перекладачеві варто вдатися до описового перекладу із зазначенням терміна вихідною мовою. Аббревіатури розшифровано та перекладено повністю. Скорочення (назви апаратів, приладів, марок машин) не розкрито, збережено форму оригіналу [26].

Вказуючи дату та час використовують звичний для мови перекладу формат. Одиниці виміру, символи та формули також адаптують до цільової аудиторії. Знаки, що використовують для позначення грошових одиниць прийнято замінити словесною формою. Особливості передачі іноземною мовою мають і математичні знаки.

У тексті перекладу має бути збережено рубрикацію тексту оригіналу;

ілюстрації позначено скороченням «Мал.»; розташування посилань, приміток та нумерація сторінок мають відповідати вихідному матеріалу. Рукописні підписи не розшифровуються. Підписи на штамп перекладаються [27].

Отже, переклад галузевих текстів є складним процесом, що вимагає високого рівня точності, знання спеціалізованої термінології та глибокого розуміння контексту. Оскільки дотримання структури оригіналу та формального стилю є критично важливим для збереження змісту та логіки викладу, ретельне редагування та консультації з експертами у відповідній галузі можуть значно підвищити якість перекладу. Таким чином, якісний переклад є невід'ємною частиною процесу обміну знаннями та розвитку науки, що забезпечує доступність інформації ширшій аудиторії [27].

1.3. Основи перекладу науково-технічної, наукової та навчально-методичної літератури

Науково-технічні тексти – це документи, що містять інформацію про наукові дослідження, технічні розробки, результати експериментів або технологічні нововведення. До них належать:

- 1) наукові статті: детально описують результати досліджень і зазвичай публікуються в спеціалізованих журналах.
- 2) технічні звіти: містять інформацію про розробки або проєкти, виконані в межах певної організації.
- 3) дисертації: глибокі дослідження з конкретної наукової теми, які складаються для отримання наукового ступеня.
- 4) патенти: документи, що описують нові винаходи та технології.
- 5) керівництва та методики: інструкції щодо виконання певних наукових або технічних процесів [24].

Такі тексти сприяють обміну знаннями, розширюють наукові горизонти і підтримують інновації в різних сферах. Вони, як правило, написані в формальному стилі і містять спеціалізовану термінологію.

Науково-технічні тексти відрізняються від інших своєю метою – передати наукову інформацію, результати досліджень або технічних розробок, тоді як інші тексти можуть мати розважальну, інформаційну або художню спрямованість. Перші мають чітку, логічну структуру, в той час як інші стилі можуть бути менш формалізованими. Науково-технічна література містить спеціалізовану термінологію, що вимагає від читача знань у певній галузі. Інші тексти послуговуються загальнодоступною мовою. Ці тексти зазвичай є об'єктивними та базуються на фактах і даних, в той час як інші тексти можуть бути суб'єктивними та з емоційним забарвленням. Науково-технічні тексти включають посилання на джерела, експерименти та статистику, інші тексти можуть не мати такого рівня доказовості. Стиль викладу науково-технічних текстів формальний, тоді як інші тексти можуть мати неформальний, розмовний стиль [18].

Науково-технічна, наукова та навчально-методична література забезпечує обмін результатами досліджень між вченими, інженерами та фахівцями, сприяючи розвитку науки і техніки, надаючи доказову базу для нових ідей та технологій; стимулює інноваційні процеси, надаючи інформацію про нові відкриття, методи і технології; допомагає студентам і професіоналам здобувати знання в різних галузях; сприяє розвитку нових технологій і методів виробництва, що позитивно впливає на економіку і промислову конкурентоспроможність; може служити основою для розробки політик, стандартів і нормативів у науково-технічній сфері [18].

Науково-технічні, наукові та навчально-методичні тексти зазвичай мають чітку структуру, включаючи вступ, основну частину і висновки. Часто використовуються підзаголовки, таблиці та малюнки. Вони прагнуть бути безособовими, акцентуючи увагу на фактах і даних, а не на особистих думках авторів. Завжди використовуються терміни та поняття, характерні для певної галузі знань, ідеї повинні бути викладені чітко і логічно, для того, щоб читач міг легко зрозуміти матеріал. Такі тексти часто пишуться в формальному стилі з використанням специфічних граматичних конструкцій [18].

Написання подібної літератури завжди поділяється на кілька етапів:

- 1) дослідження: збір та аналіз інформації з надійних джерел;
- 2) планування: розробка структури тексту;
- 3) написання: викладення матеріалу з дотриманням усіх наукових вимог;
- 4) редагування: перегляд тексту для виправлення помилок;
- 5) публікація: подання тексту для публікації у відповідних виданнях.

Насиченість науково-технічної, наукової та навчально-методичної літератури термінологічними одиницями може стати викликом для перекладача, оскільки часто буває важко знайти відповідні терміни та формулювання. При перекладі варто звертати увагу на термінологічну точність тексту: спеціалізовані терміни вимагають точної передачі, тому знання галузевих стандартів та термінів є обов'язковим, тому в такому випадку використання глосаріїв та термінологічних баз даних може суттєво полегшити переклад. Варто зазначити, що з метою забезпечити зрозумілість тексту варто враховувати рівень підготовки читача [13].

Наукові та навчально-методичні тексти зазвичай пишуться в формальному стилі. Перекладач має дотримуватись основних вимог до їх написання, уникаючи емоційних висловлювань та особистих думок, зберігаючи науковий характер тексту та його тон. Переклад текстів цього стилю вимагає збереження оригінальної структури включаючи таблиці, графіки та малюнки. Наукові журнали та видання мають свої вимоги до формату, тому фахівець повинен їх враховувати. Деякі терміни або поняття можуть бути специфічними для певної культури. В такому випадку перекладачем також має бути визначено, чи потребують ці елементи адаптації до цільової аудиторії. Розуміння культурного контексту, в якому використовується текст, може допомогти у виборі відповідних еквівалентів [13].

Переклад науково-технічної літератури є складним завданням, яке вимагає не тільки мовних навичок, але й знань у певній галузі. Вміння правильно передати терміни, структуру та стиль тексту є ключовими для успішного перекладу [13].

З точки зору читача науково-технічні тексти мають кілька аспектів, що має бути враховано перекладачем. Часто науково-технічна література використовується для підготовки досліджень, дисертацій або проєктів. Читач має бути обізнаним у термінах, специфічних для його галузі і здатний їх правильно інтерпретувати. В такому випадку наявність термінологічного словника може бути корисною для розуміння тексту. Добре структуровані тексти полегшують сприйняття інформації, тому читач очікує чіткого викладу матеріалу з логічним переходом між розділами. Графіки, таблиці та схеми допомагають ілюструвати складні концепції і роблять текст більш доступним.

Оскільки англійська та українська мови належать до різних структурні типів (англійська є переважно аналітичною, де зв'язки між словами передаються через порядок слів і службові частини мови, тоді як українська є флективною, тобто форми слів виражають їх відношення), під час перекладу науково-технічних текстів виникає ряд перешкод [25].

В. І Карабан визначає полісемію термінів та процес вибору адекватного еквіваленту або аналогічної термінологічної сполуки у мові перекладу, особливості застосування загальноживаних слів у науково-технічних текстах, доречне використання способів перекладу лексичних одиниць, наявність етнонаціональної лексики, переклад термінів-неологізмів, омонімів, скорочень та аббревіатур, власних імен та назв як лексичні труднощі перекладу науково-технічної літератури [15].

За В. І. Карабаном граматичні відмінності англійської та української мови, граматичні категорії, форми та конструкції спричиняють граматичні труднощі під час перекладу. До причин можна віднести відсутність в українській мові артиклів, форм тривалого та доконаного часу, інфінітивних

конструкцій, а в англійській – поняття дієприслівника, категорії роду іменника та прикметника [15].

Проблеми, що виникають у процесі перекладу англomовних науково-технічних текстів В. І. Карабан поділяє на наступні категорії:

- 1) проблеми, що зумовлено розбіжностями у будові мов, граматичних конструкцій, форм та категорій;
- 2) проблеми, що пов'язано з різною чисельністю властивих двом мовам форм та конструкцій;
- 3) проблеми, що викликано відмінністю функціональних характеристик граматичних явищ;
- 4) проблеми, що пов'язано з розбіжностями у мовностилістичних нормах мов [19].

Розуміння нюансів перекладу науково-технічних текстів, таких як технічна термінологія, спеціальні поняття, концептуальна точність, культурні відмінності та точність термінології, є важливим для забезпечення точності та коректності перекладу. Це знання допомагає перекладачам науково-технічних, наукових та навчально-методичних текстів передавати зміст тексту точно та коректно, що є особливо важливим у наукових та технічних галузях, де ці характеристики можуть мати критичне значення.

До основних способів перекладу англomовних термінів українською мовою належать наступні прийоми.

1. Транскрибування – спосіб перекладу, який полягає у передачі звучання англійського терміна українськими літерами. Транскрибування зазвичай використовується для термінів, які не мають еквівалентів в українській мові, або для термінів, які вже широко використовуються в українській мові в їх оригінальному вигляді (*peak* ‘пік’, *resistor* ‘резистор’).

2. Транслітерування являє собою заміну символів однієї абетки символами іншої абетки, що відповідають за написанням. У випадку з англійською та українською мовами, транслітерування полягає у заміні латинських літер на відповідні українські букви (*marketing* ‘маркетинг’).

3. Калькування – заміна іноземного слова або фрази на слово або фразу, що має подібне значення в цільовій мові. Калькування відрізняється від транслітерації тим, що воно не намагається точно передати звучання або написання оригінального тексту, а замість цього використовується еквівалентне слово або фразу в цільовій мові (*self-loading* ‘самозавантаження’, *floating zero* ‘плаваючий нуль’).

4. Описовий переклад – тип перекладу, при якому перекладач намагається передати суть, зміст або ідею оригінального тексту, а не його буквальне значення. Описовий переклад зосереджений на передачі сенсу, а не на точному перекладі слів або фраз. Такий тип перекладу допомагає передати суть тексту, навіть якщо оригінальна мова містить мовні елементи, які не можуть бути точно перекладені. До описового способу перекладу можна віднести контекстуальну заміну, а саме такий її різновид, як смисловий розвиток (модуляція) [33].

Згадуючи поняття контексту, варто зазначити, що контекст оригінального тексту є критично важливим при передачі термінів іншомовними відповідниками. Перекладач повинен розуміти, в якому контексті використовується термін, щоб дібрати правильний іншомовний аналог. Контекст допомагає перекладачу визначити точне значення терміна та його роль у тексті, що дозволяє передати термін з максимальною точністю. Наприклад: термін *bank* може мати різні значення в різних контекстах, наприклад, *financial institution* (*bank* як фінансова інституція) або *riverbank* (*bank* як берег річки). Контекст допомагає перекладачу визначити точне значення терміна та вибрати відповідний аналог в іншій мові.

Термін *head*, наприклад, також може мати різні значення в різних контекстах, наприклад, використовуватися в значенні *chief* та перекладатися як ‘начальник, шеф’ або в значенні *upper part of the body* – ‘голова’ (частина тіла людини).

У разі відсутності відповідного терміна-еквівалента терміни можуть бути замінені іншими словами чи загальноживаними термінами з

урахуванням стилістичних і прагматичних аспектів. Це явище називається контекстуальною заміною.

Смисловий розвиток (модуляція), яка є різновидом контекстуальної заміни, являє собою процес зміни семантичного акценту або точки зору на інформацію, що передається. Це може передбачати заміну терміна чи виразу на аналогічний, що відображає культурні чи контекстуальні нюанси цільової мови, без порушення первісного значення. Така трансформація сприяє збереженню комунікативної адекватності та стилістичної відповідності перекладу, забезпечуючи більш точну і зрозумілу передачу інформації [48].

5. Наближений переклад – тип перекладу, при якому перекладач намагається передати загальний сенс тексту, але не завжди точно передає зміст або ідею оригінального тексту. Такий вид перекладу зосереджений на передачі загального змісту тексту, а не на точному перекладі слів або фраз. Наближений переклад часто використовується, коли оригінальний текст містить складні або спеціальні терміни, які не можуть бути точно перекладені. У цьому випадку перекладач намагається передати загальний сенс тексту, але може не передавати всі деталі або нюанси оригінального тексту.

6. Використання іншомовних термінів-відповідників (*logarithm* – ‘логарифм’, *kinestatics* – ‘кінестатика’) [33].

Переклад безеквівалентної лексики, яка може траплятися в галузевих текстах з огляду на наявність певних відмінних поглядів на явища та поняття (в тому числі наукові) в різних країнах – процес адаптації термінів або виразів, що стосуються специфічних культурних, історичних, або професійних понять та не мають прямих відповідників у цільовій мові.

Розглянемо найбільш поширені методи перекладу безеквівалентної лексики на прикладі фінансово-економічної термінології.

1. Описовий метод, який передбачає використання детального опису поняття замість його точної передачі у мові перекладу (МП). Наприклад, термін *import substitution* може бути перекладений як ‘стратегія, спрямована

на зменшення залежності від імпортованих товарів шляхом розвитку внутрішнього виробництва’.

2. Транскодування. Передача терміна в його оригінальному літерному (транслітерування або транслітерація) та/або звуковому (транскрибування або транскрибція) вигляді з невеликою адаптацією до фонетики та граматичної будови цільової мови, наприклад, *Keynesianism* як ‘кейнсіанство’.

3. Комбінація методів. Часто використовують поєднання транскодування з описовим перекладом для збереження як звучання, так і змісту лексичної одиниці. Наприклад, термін *globalization* можна передати комплексно як ‘глобалізація (процес інтеграції економік різних країн через торгівлю, інвестиції та технології)’.

Отже, можна стверджувати, що для перекладу лексичних одиниць, які мають відповідники, або для понять, спільних для мов оригіналу та мови перекладу, застосовуються методи калькування та транскодування. У випадку безеквівалентних термінів доцільно використовувати описовий метод або транскодування, при цьому найчастіше реалізується комбінація транскодування з експлікацією (так синонімічно можна визначати описовий переклад) [33].

Для забезпечення високоякісного перекладу, що відповідає потребам цільової аудиторії, фахівці повинні застосовувати перекладацькі трансформації. Вони дозволяють перекладачеві досягти точності передачі тонких відтінків значення, зберегти стилістичні особливості оригінального тексту та адаптувати текст до мовних та культурних особливостей мови оригіналу.

Для науково-технічної, наукової та навчально-методичної літератури у галузевих дискурсах точність термінології є критично важливою, оскільки невірний переклад термінів може призвести до помилок у розрахунках, експериментах та розробках, фінансовій документації. Перекладацькі

трансформації дозволяють точно передавати термінологію, що є важливим для збереження змісту та значення оригінального тексту [38].

Галузеві дискурси в різних мовах можуть містити культурно-специфічні елементи, такі як ідіоми, метафори та алегорії, що можуть бути втрачені при перекладі. Трансформації допомагають адаптувати технічні тексти до культурних особливостей цільової аудиторії.

Визначення трансформацій, яке часто наводиться в навчальних посібниках з перекладу: «...перекладацькі трансформації – це різноманітні міжмовні зміни, які виконуються з метою досягнення еквівалентності (адекватності перекладу), попри розбіжності у формальних і семантичних системах двох мов» підкреслює значення трансформацій у процесі перекладу, оскільки вони забезпечують точність і зрозумілість комунікації між різними мовами [5].

Тексти такого стилю часто мають свій стиль та тон, які можуть бути втрачені при перекладі. Використання перекладацьких перетворень дає можливість зберегти стилістичні особливості оригінального тексту, що є важливим для передачі авторського стилю.

Отже, перекладацькі трансформації є ефективним інструментом, що дозволяє фахівцям у галузі перекладу адаптувати текст до граматичних (морфологічних та синтаксичних) і лексичних особливостей цільової мови. Використання таких перетворень дозволяє забезпечити точність та зрозумілість перекладу для цільової аудиторії, враховуючи культурні та мовні особливості мови перекладу.

Застосування перекладацьких трансформацій сприяє:

- 1) адаптації тексту до граматичних, синтаксичних та лексичних особливостей цільової мови;
- 2) збереженню стилістичних особливостей оригінального тексту;
- 3) економії часу та зусиль при перекладі;

4) збільшенню точності та зрозумілості перекладу для цільової аудиторії.

За Карабаном В. І. усі перекладацькі трансформації можуть бути умовно поділені на чотири базові типи:

1. Перестановка – зміна порядку слів або фраз у тексті з метою адаптації їх до граматичних та синтаксичних особливостей цільової мови. Даний тип перетворень може бути використаний для:

а) зміни порядку слів з огляду на різне тема-рематичне членування речення в мові оригіналу та мові перекладу;

б) збереження стилістичних особливостей.

У деяких мовах перекладу граматична структура речень може відрізнятися від оригінального тексту. Перестановка дозволяє перекладачеві змінити порядок слів у реченні, щоб зробити текст більш зрозумілим та доступним для читачів цільової мови, оскільки неправильний порядок слів може призвести до неясності або навіть зміни змісту тексту. Таким чином відбувається адаптація тексту до граматичних структур цільової мови, що забезпечує точність та зрозумілість перекладу.

Перестановка також може бути використана для збереження стилістичних особливостей оригінального тексту, таких як ритм та інтонація.

2. Заміна – найпоширеніший та досить різноманітний тип перекладацьких трансформацій. Заміні підлягають і лексичні і граматичні одиниці. Основними варіантами заміни є наступні:

а) заміна словесної форми (лексична);

б) заміна частини мови (граматична (морфологічна));

в) заміна члена речення (граматична (синтаксична))

в) заміна простого речення складним і, відповідно, складного простим (граматична (синтаксична));

г) заміна підрядного речення головним, головного підрядним, і підрядного сурядним (граматична (синтаксична));

г) зміна типу зв'язку у реченні: сполучниковий на безсполучниковий, безсполучниковий на сполучниковий (граматична (синтаксична)).

3. Додавання – тип перекладацької трансформації, що передбачає відновлення в процесі перекладу слів, відсутніх в оригіналі, але які є доречними та необхідними для адекватного сприйняття тексту.

4. Вилучення – тип перетворень, що полягає в усуненні з перекладу слів, присутніх в оригіналі, які не є необхідними, а інколи навіть зайвими.

5. Членування речення – різновид синтаксичного перетворення, що полягає в трансформації синтаксичної структури речення з оригіналу на кілька предикативних конструкцій у мові перекладу.

6. Об'єднання речень – спосіб перекладу, що полягає у передачі синтаксичної структури речення з оригінального тексту через об'єднання двох простих речень у єдину складну конструкцію [19].

Грамматичні перекладацькі трансформації являють собою зміни в граматичній структурі тексту, які здійснюються під час перекладу для адаптації його до норм та правил мови перекладу. Найбільш розповсюдженим типом граматичних трансформацій у перекладі є заміни, серед яких домінують зміни типів речень і частин мови. Перестановка як один з типів перетворень має високу частоту використання через різницю у граматичному структуруванні словосполучень і речень обох мов. Грамматичні трансформації зумовлені не лише об'єктивними чинниками, такими як різниця у структурі та типах мов, синтаксичній і семантичній організації речень, а і диспропорцією у вживанні відповідних форм і конструкцій. Суб'єктивні фактори, включаючи професійну компетентність перекладача, його індивідуальний стиль та досвід також відіграють значну роль у процесі перекладу.

Як було зазначено раніше, перекладацькі трансформації можна поділити на граматичні та лексичні. Останні є важливим компонентом процесу перекладу, оскільки вони забезпечують адаптацію лексичних

одиниць мови оригіналу з метою досягнення еквівалентності в семантичних, стилістичних і прагматичних аспектах. Лексичні трансформації реалізуються в контексті мовних і культурних норм мови перекладу, що сприяє ефективному комунікативному сприйняттю тексту. Використання даного типу перетворень стає необхідним, коли традиційні словникові відповідники не можуть бути застосовані через їхню семантичну або контекстуальну несумісність.

Карабан В. І. виділяє в якості основних наступні типи лексичних трансформацій. Розглянемо їх більш детально, ілюструючи прикладами з фінансово-економічного галузевого дискурсу.

1. Конкретизація. Ця лексична трансформація полягає в заміні загального терміна або виразу на більш специфічний, що точніше передає зміст оригіналу. Цей тип трансформації застосовується, коли в контексті перекладу необхідно уточнити значення, зосереджуючи увагу на певних деталях або аспектах. Таким чином, загальний термін «інвестиції» може бути конкретизовано до «прямі іноземні інвестиції» або «портфельні інвестиції», залежно від контексту. Конкретизація допомагає зберегти точність і ясність повідомлення, що особливо важливо в технічних, наукових або юридичних текстах.

Наприклад: *The company's GDP growth rate increased by 2% last quarter.* – ‘Темп зростання ВВП компанії зріс на 2% у минулому кварталі’. У цьому прикладі відбулася конкретизація через заміну загального терміна *growth rate* на більш конкретний термін ‘темп зростання ВВП’, що краще відповідає контексту та змісту перекладного тексту.

2. Генералізація. Генералізація як лексична трансформація в перекладі полягає в заміні специфічного терміну або виразу на більш загальний, що охоплює ширший контекст. Цей процес дозволяє зберегти основне значення, але без прив'язки до конкретних деталей, які можуть бути менш важливими для цільової аудиторії. Генералізація часто використовується, коли конкретна інформація може бути неясною або

незнайомою для цільової аудиторії. Отже, замість терміна «бюджет на дослідження і розвиток» можна вжити узагальнене поняття «фінансування».

Наприклад: *The report highlighted the growth in exports of agricultural products*. – ‘Звіт підкреслив зростання експорту’.

Генералізація є корисним інструментом у перекладі, оскільки вона допомагає зберегти основні ідеї та концепції, роблячи текст більш доступним для читачів, які можуть не мати спеціальних знань у певній галузі.

3. Додавання слова. Додавання слів у перекладі, або «додавання» як стратегія, використовується, коли перекладач вважає за необхідне уточнити або розширити значення оригінального тексту для кращого сприйняття читачем. Якщо в оригіналі є терміни або фрази, які можуть бути незрозумілими для нього, перекладач може додати пояснювальні слова або фрази. Часто використовується для збереження граматичної правильності або природності речення у мові перекладу.

Наприклад: *The company plans to expand its operations*. – ‘Компанія планує розширити свої операції (зокрема, відкриваючи нові філії в регіонах з високим попитом), щоб збільшити ринкову частку’. Це додавання пояснює, чому компанія розширює свої операції, що робить переклад більш інформативним і зрозумілим реципієнтів.

4. Вилучення слова як лексична трансформація полягає у видаленні певних слів або елементів з оригінального тексту під час перекладу або перефразування. Якщо слово або фраза не є критично важливими для загального сенсу, не відповідають стилю або формату матеріалу перекладу, їх може бути вилучено для спрощення тексту. Якщо деякі терміни не мають еквівалентів в іншій мові або культурі або певна інформація про них вже міститься в іншій частині тексту, слово може бути вилучено з метою усунення повторень.

Наприклад: *The report provides a comprehensive analysis of the current market trends and dynamics.* – ‘Звіт містить аналіз ринкових трендів’. У даному випадку терміни «комплексний» і «динаміка» було вилучено з перекладу, оскільки їх присутність не є критичною для збереження основного змісту висловлення. Таке вилучення сприяє досягненню більшої лаконічності та ясності тексту, що є важливим аспектом наукового стилю.

Збереження сутності інформації при усуненні зайвих компонентів забезпечує оптимізацію викладу, роблячи його більш ефективним для сприйняття читачем та зменшує ризик неоднозначності.

5. Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови. Цей процес передбачає зміну граматичної категорії слова без зміни його форми, що дозволяє адаптувати текст до граматичних і стилістичних вимог цільової мови. Під час процесу конверсії заміни можуть потребувати слова, які в одній мові є іменниками, а в іншій – дієсловами або прикметниками. Такий тип лексичних перетворень може бути зумовлено різними синтаксичними структурними вимогами. Враховуючи контекст використання слова, подібний тип трансформацій може бути використано для підвищення точності і змістовності перекладу.

Наприклад: *To innovate is crucial for growth.* – ‘Інновації є важливими для зростання’. У цьому випадку дієслово «to innovate» було замінене на іменник «інновації».

6. Перестановка слова – процес зміни порядку слів у реченні з метою збереження або підвищення зрозумілості, акцентування уваги на певних елементах або адаптації до граматичних норм цільової мови.

Наприклад: *Investors are optimistic about the future of the market.* – ‘Щодо майбутнього ринку інвестори налаштовані оптимістично’. У цьому випадку перестановка підкреслює важливість акценту на «майбутньому ринкові», зберігаючи загальний зміст і граматичну структуру.

Трансформація, або перетворення, є ключовим елементом більшості перекладацьких методів. У загальному контексті цей термін охоплює зміни формальних компонентів вихідного тексту, при збереженні закладеної в ньому інформації, що адресована кінцевому отримувачу. У семантичному плані цю інформацію можна назвати інваріантом. Водночас варто зазначити, що це твердження має певну умовність, оскільки оригінальний текст залишається незмінним. На практиці, на основі вихідного тексту паралельно створюється текст перекладу, в якому перекладач здійснює міжмовні перетворення для більш точного відображення змісту [17].

Адекватність перекладу та еквівалентність перекладу – два надважливі поняття в теорії перекладу, які стосуються якості та точності перекладів. Хоча ці терміни часто використовуються в одному контексті, між ними існують суттєві відмінності.

Адекватність відображає точність передачі перекладом змісту оригіналу в цільовій мові, враховуючи культурні, соціальні та мовні особливості. Це означає, що переклад має бути не лише точним, а й природним для носіїв цільової мови. До основних рис адекватного перекладу відносять:

- 1) врахування контексту тексту оригіналу;
- 2) збереження стилю вихідного тексту;
- 3) розуміння перекладачем впливу культурних аспектів на сприйняття матеріалу.

Поняття еквівалентності стосується відповідності між оригінальним текстом і його перекладом на рівні значення, форми та функції. Еквівалентність може бути лексичною, синтаксичною та функціональною. Лексична еквівалентність передбачає точний переклад слів та термінів, що мають аналог у цільовій мові. Синтаксична характеризується збереженням структури речення з метою природного звучання тексту. Виконання

перекладом тієї ж функції, що має виконувати оригінал вважають функціональною еквівалентністю.

Отже, поняття адекватності охоплює передачу стилістичних і експресивних нюансів оригіналу, тоді як згадуючи поняття еквівалентності, варто підкреслити його зосередженість на відповідності тексту, що створюється, мовним параметрам, заданим оригіналом.

Висновки до розділу 1

В результаті аналізу теоретичних аспектів вивчення особливостей функціонування та перекладу англomовної термінології у фінансово-економічній галузі можна зробити наступні узагальнення.

1. Глобалізація сприяє швидкому розвитку науки і технологій, вимагаючи доступу до знань з різних джерел. Відкриття можуть мати значний вплив на різні галузі, і їхнє поширення потребує ефективної комунікації між вченими з різних країн. Таким чином, міжнародні наукові проекти і співпраця між дослідниками потребують перекладу, щоб забезпечити зрозумілість і точність інформації для того, щоб науковці мали змогу працювати, обмінюватися ідеями і досягати спільних цілей.

2. Багато важливих наукових праць публікуються іншими мовами, тому переклад є необхідним для отримання нових знань. Доступ до іноземних матеріалів допомагає дослідникам дізнаватися останні новини у своїй галузі. Варто зазначити, що країни, які активно займаються перекладом наукових робіт, можуть залишатися конкурентоспроможними в глобальному науковому просторі. Це впливає на їхню здатність розвивати інновації і впроваджувати нові технології.

3. Термінологічні одиниці класифікують та систематизують знання, створюють єдиний інформаційний простір, що сприяє розвитку досліджень і технологій.

4. Термін визначається як слово або словосполучення, що вживається для позначення визначеного поняття, явища чи процесу в певній галузі знань. Властива йому однозначність дозволяє науковцям і фахівцям ефективно обмінюватися інформацією, уникати непорозумінь і забезпечувати точність комунікації.

5. Наукові терміни формуються з урахуванням специфіки галузі та часто мають латинське або грецьке походження. Вони можуть бути як загальноновживаними словами, так і неологізмами, що відображають нові концепції чи відкриття.

6. Переклад термінів є важливим процесом, що передбачає адаптацію спеціалізованих слів або словосполучень з однієї мови на іншу, зберігаючи їх точне значення в контексті відповідної галузі знань. Цей процес має критичне значення для забезпечення однозначності та зрозумілості в науковій, технічній та професійній комунікації.

7. При перекладі термінів необхідно враховувати не лише мовні особливості, але й специфіку предметної області, оскільки терміни можуть мати різні значення в різних контекстах. Точність перекладу є основним завданням, оскільки навіть незначні відхилення можуть призвести до непорозумінь. Важливо також дотримуватися уніфікації, використовуючи загальноприйняті терміни в певній галузі, щоб забезпечити єдність комунікації.

8. Основними способами перекладу термінів є транскодування (транскрибування та транслітерування), калькування, описовий переклад (експлікація), наближений переклад (адаптація).

9. Перекладацькі трансформації є важливими у перекладі галузевих текстів, оскільки вони забезпечують адаптацію оригінального матеріалу до цільової мови та культури, допомагають зберігати точність термінів і концепцій, дозволяють адаптувати структуру речень і стилістику, роблячи текст більш природним для носіїв мови перекладу.

10. Перекладацькі трансформації охоплюють як граматичний, так і лексичний рівень мови і базово визначаються як перестановка, заміна (слова або граматичної форми), додавання (слова або словосполучення), вилучення (слова або словосполучення), членування та об'єднання речень.

11. Перекладацькі трансформації сприяють адекватності і зрозумілості перекладів, забезпечуючи збереження інформаційної цінності оригіналу при збереженні природності мови перекладу.

11. Адекватність і еквівалентність перекладу є важливими поняттями, що визначають якість передачі інформації. Адекватність означає збереження змісту та стилістичних особливостей оригіналу. Еквівалентність акцентує увагу на точності термінів і фактів, забезпечуючи відповідність оригіналу на функціонально-ситуативних рівнях та рівнях мови. Обидва аспекти взаємопов'язані і разом забезпечують високоякісний переклад, гарантуючи точність і природність викладу.

12. Якісний переклад допомагає уникнути непорозумінь і помилок, які можуть виникнути внаслідок культурних і мовних бар'єрів, що є особливо критичним в галузях, де точність і ясність інформації є вирішальними.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Цей розділ дослідження є практично орієнтованим. Його присвячено класифікації англомовних фінансово-економічних термінів з огляду на їхню структуру, семантику та особливості перекладу, а також можливий взаємозв'язок вищезгаданих чинників.

Для докладнішого розгляду елементів, перед початком кожного з підрозділів, що сфокусовано на аналізі структурно-семантичних та перекладацьких особливостей англомовних фінансово-економічних термінологічних одиниць, розглянуто основні підходи до систематизації термінології, надано класифікації термінів з боку структурних параметрів та способів їх творення.

2.1. Основні принципи систематизації термінології

У сучасній лінгвістиці існує кілька підходів до класифікації термінологічних одиниць. Вони класифікуються за різними критеріями, включаючи морфологічну та синтаксичну структуру, семантичні характеристики, історичний розвиток, прагматичні аспекти використання, а також етимологічні особливості та функціональну роль у спеціалізованих дискурсах.

З точки зору форми, терміни можна розділити на дві основні групи, які представлені нижче.

1. Однослівні терміни (терміни-слова) – терміни, які складаються з одного слова. Вони зазвичай є простими і компактними, що полегшує їх використання в тексті. Наприклад: *інфляція*, *рецесія*, *капітал* тощо. Однослівні терміни часто використовуються в наукових і технічних дисциплінах, де важлива лаконічність і точність.

2. Багатослівні терміни (терміни-словосполучення) – терміни, що складаються з кількох слів, які разом утворюють єдине значення. Такі терміни можуть бути необхідні для більш точного опису складних понять, які не можуть бути адекватно виражені одним словом. Наприклад: *фіскальна політика, валютний курс, валовий внутрішній продукт* тощо. Багатослівні терміни часто зустрічаються в спеціалізованих галузях, де потрібна детальна характеристика явищ або об'єктів [51].

Багатокомпонентними термінами можуть бути:

1) словосполучення, у яких смисловий зв'язок між компонентами реалізується через примикання, наприклад: *economic development* ‘економічний розвиток’, *financial stability* ‘фінансова стабільність’ тощо;

2) словосполучення, в яких компоненти граматично оформлені за допомогою прийменників або закінчень, наприклад: *capacity of production* ‘виробнича потужність’ та ін.

Терміни-словосполучення можна розділити на три типи:

1) обидва компоненти було дібрано зі спеціального словника;

2) один з компонентів належить до категорії термінів, а інший до загальноновживаної лексики;

3) обидва компоненти належать до загальноновживаної лексики, і лише їх поєднання утворює термін [51].

Дані групи термінів можна розділити на підгрупи. Однослівні терміни поділяють на такі групи.

1. Кореневі – терміни, основа яких складається лише з одного кореня без додаткових морфем (афіксів). Наприклад: *ринок, ціна, попит*. Такі терміни зазвичай мають широке та базове значення та використовуються як основа для утворення складніших термінів.

2. Афіксальні – терміни, основу яких становить корінь та один або більше афіксів. Афікси можуть бути суфіксами, префіксами або іншими морфемами, що додаються до кореня для утворення нового слова. Наприклад: *переоцінка, інвестиційний*. Афікси можуть вказувати на різні

аспекти, такі як повторення дії, відсутність, належність явища до певної категорії тощо. Отже, у цьому випадку афікси мають кілька функцій, а саме дериваційну та модифікаційну. Дериваційна функція полягає у створенні нових слів («інфляція» – «інфляційний»). Модифікаційна характеризується зміною граматичних форм («робота» – «роботи»). Терміни, утворені таким шляхом, допомагають створювати терміни-неологізми.

3. Складні терміни – терміни, основа яких має декілька кореневих морфем. Такі терміни утворюються шляхом поєднання двох або більше коренів. Наприклад: *агробізнес, фінансово-економічний* [51]. Самі ж складні терміни поділяються на власне складні та складені. Перші утворюються шляхом злиття двох коренів (*електромобіль*). Другі містять у собі більше двох коренів або елементи з різних мов (*економічне зростання*). Складні терміни часто використовуються для опису складних понять або нових технологій. Можуть включати у себе комбінацію кореневих основ з різних мов, що робить їх універсальними в науковово-технічній та науковій літературі [51].

Терміни можна розподілити за їхнім значенням на моносемантичні, що мають лише одне значення, і полісемантичні, яким властиві кілька значень. Поняття, позначені термінами, розрізняються в залежності від рівня абстракції явища, що вони характеризують. Таким чином, можна виокремити:

1) теоретичні терміни – термінологічні одиниці, які використовуються для позначення абстрактних понять, теорій або концепцій; вони зазвичай формуються в рамках наукових теорій і служать для опису загальних принципів;

2) емпіричні терміни – терміносполуки, що базуються на практичному досвіді або спостереженнях. Вони часто стосуються конкретних фактів, явищ або об'єктів, які можна вивчати в реальному

світі. Емпіричні терміни часто використовуються в експериментальних дослідженнях, щоб описати результати спостережень або вимірювань [52].

Отже, теоретичні терміни є більш абстрактними, тоді як емпіричні терміни пов'язані з конкретними явищами або даними. Теоретичні терміни використовуються для формування теорій, тоді як емпіричні терміни застосовуються для опису спостережуваних фактів.

В залежності від рівня спеціалізації значення, терміни можна розділити на три основні типи:

1) загальнонаукові терміни – терміни, що використовуються в різних наукових дисциплінах і є зрозумілими для фахівців з різних галузей. Вони не прив'язані до конкретної спеціалізації, а застосовуються в загальному контексті науки.

2) вузькогалузеві терміни – термінологічні одиниці, які використовуються в конкретних спеціалізованих сферах або дисциплінах, мають специфічне значення і зазвичай не є зрозумілими поза межами цієї галузі.

3) міжгалузеві терміни – визначення, що використовуються в кількох наукових або професійних сферах і мають спільне значення для різних дисциплін, сприяють інтеграції знань і співпраці між фахівцями з різних галузей [36].

Термінологія є невід'ємною частиною наукового дискурсу, що забезпечує точність і однозначність вираження складних концепцій та явищ. Їх правильне використання дозволяє уникнути непорозумінь і забезпечує адекватність сприйняття наукових матеріалів.

Українська наукова мова має усталені принципи термінотворення, де терміносистеми формуються на основі власних мовних ресурсів, інтегруючи вже наявні напрацювання. Взаємозв'язок національного та міжнародного аспектів залишається основою концептуального підходу до термінотворення.

Основні способи творення, притаманні терміносистемі, представлені нижче.

1. Морфологічний спосіб. Цей спосіб творення терміна ґрунтується на використанні відповідних словотвірних моделей, включаючи утворення нових термінів шляхом комбінування коренів, префіксів та суфіксів, що відповідають граматичним і семантичним нормам мови [50].

2. Семантичний спосіб термінотворення. Полягає в розвитку специфічних значень слів природної мови, що дозволяє адаптувати вже існуючі лексичні одиниці до потреб наукового дискурсу. Таким чином, використання слів з уже відомими значеннями в нових, специфічних контекстах, створення термінів через асоціації, коли одне слово замінює інше на основі зв'язку між ними, розширення значення загальних термінів для специфікації в певних наукових сферах, набуття загальними словами нових значень в результаті їх використання у вузьких наукових контекстах, належать до основних аспектів цього способу термінотворення [50].

3. Використання різних типів запозичень. Запозичення включають словотвірне та семантичне калькування, що передбачає перенесення форм і значень термінів з однієї мови в іншу, збагачуючи терміносистему.

Наукові терміни формуються за допомогою декількох основних методів:

1) вторинна номінація, яка полягає в застосуванні вже існуючого в мові слова для позначення наукового поняття, наприклад: *ринок*, *капітал*, *конкуренція* тощо;

2) словотвірний спосіб утворення термінів, який включає використання префіксів (*передінвестиційний*, *антиінфляційний*), суфіксів (*конкуренція*, *інвестиційний*, *оборотність*), складання слів і основ (*економічний консалтинг*, *державо-монополія*) та скорочення слів (*СЕЗ – спеціальні економічні зони*). Цей спосіб термінотворення є найпродуктивнішим;

3) синтаксичний спосіб, що полягає в використанні словосполук для позначення наукових понять, наприклад: *вихідні відомості, державне замовлення, капіталодефіцитні країни*;

4) запозичення – спосіб утворення термінів, що передбачає позначення наукового поняття за допомогою іншомовного слова, наприклад: *контролінг, ліверидж, дисиміляція*.

Запозичення термінів викликане численними факторами:

1) запозичення терміна разом з новим поняттям: *бонус – додаткова винагорода*;

2) паралельне використання власного і запозиченого терміна в різних сферах: *імпорт – ввіз*;

3) пошук досконалішого терміна, внаслідок чого паралельно функціонують запозичені і власні терміни: *бартер – прямий безгрошовий обмін товарами*;

4) відсутність власного досконалого терміна, який би відповідав сучасним вимогам: *ліквідат – юридична особа-боржник, до якої висунуто фінансові вимоги у зв'язку з її ліквідацією* [50].

Творення термінів – це складний і багатогранний процес, який передбачає створення нових слів або словосполучень, що мають специфічне значення в рамках певної сфери знань або діяльності. Цей процес є важливим елементом мовного розвитку, оскільки дозволяє адаптувати мову до нових реалій, технологій і концепцій.

Одним із способів термінотворення в англійській мові є конверсія. Конверсія – процес створення терміна за допомогою зміни граматичного класу існуючого слова без зміни морфологічного складу лексеми. Приклади конверсії демонструють, як одні частини мови можуть перетворюватися на інші: «profit» – «прибуток» утворює «to profit» – «отримувати прибуток»: іменник стає дієсловом, яке позначає процес отримання вигоди.

Наступний спосіб – морфологічна заміна, що містить у собі композицію та відсікання як термінотворчі прийоми. Прикладом композиції

може стати термін «E-commerce» – «електронна комерція», який було утворено шляхом поєднання «electronic» і «commerce». Як приклад відсікання варто згадати скорочену форму слова «advertisement» – «ad», що широко використовується в маркетингу.

Семантичний перенос як спосіб творення термінів змінює значення вже існуючого слова, не змінюючи морфологічний аспект. Отримання словом нового значення, близького до початкового, називають розширенням; диференціацію значення у межах базового визначення – звуженням; перенос значення (його перехід з конкретного в абстрактне) за схожістю – метафорою; процес розширення власної назви у загальне поняття – епонімією, протилежний цьому процес – метонімією [50].

Вищезгадане запозичення як спосіб термінотворення широко представлене у галузі права, медицини, фізики і математики завдяки численним термінологічним одиницям латинського та грецького походження [50].

2.2. Класифікація фінансово-економічних термінів

На думку відомого науковця В. І. Карабана для адекватного перекладу термінологічних одиниць необхідно визначити їх морфологічну і словотвірну структуру та відмінності від загальнонародних слів. В економічній сфері, посилаючись на його класифікацію, можна виділити наступні види термінів.

1. Прості – терміни, які мають лише одне значення або поняття. Вони не мають складних компонентів або складних значень. Прості терміни зазвичай є основними будівельними блоками термінології і використовуються для опису основних понять та явищ.

2. Суфіксальні – терміни, що утворені шляхом додавання суфіксів до основного терміна. Суфікси можуть змінювати значення основного терміна, додавати нове значення або вказувати на певну характеристику. Похідні

суфіксальні терміни можуть бути класифіковані за типом суфікса, що використовується, наприклад:

а) суфікси, що вказують на місце або положення: *-logy, -graphy, -metry (biology, geology, geography, geometry)*;

б) суфікси, що вказують на процес або дію: *-tion, -sion, -ment (education, decision, development)*;

в) суфікси, що вказують на стан або стан: *-ity, -ty, -ness (reality, loyalty, kindness)*.

3. Префіксальні – терміни, які утворені шляхом додавання префіксів до основного терміна. Префікси можуть змінювати значення основного терміна, додавати нове значення або вказувати на певну характеристику.

Префіксальні терміни можуть бути класифіковані за типом префікса, що використовується:

а) префікси, що вказують на протилежність: *anti-, non- (antibiotic, anti-war, non-formal)*;

б) префікси, що вказують на місце або положення: *sub-, super-, pre- (submarine, supernatural, prehistoric)*;

в) префікси, що вказують на час: *post-, pre-, re- (postmodernism, prehistory, reform, renaissance)*.

4. Суфіксально-префіксальні-терміни, які утворені шляхом додавання префіксів та суфіксів до основного терміна. Ці терміни можуть мати складніші значення, ніж префіксальні або суфіксальні терміни, оскільки вони поєднують ефекти префіксів та суфіксів.

а) префікси, що вказують на протилежність, та суфікси, що вказують на напрямок: *anti-, non- + -ism, -ization (antibiologism, neocapitalism)*;

б) префікси, що вказують на місце або положення, та суфікси, що вказують на процес або дію: *sub-, super-, pre- + -tion, -sion, -ment (subtraction, predition)*;

в) префікси, що вказують на час, та суфікси, що вказують на стан: *post-*, *pre-*, *re-* + *-ity*, *-ty*, *-ness* (*postmodern reality*, *prehistoric era*, *society reformation*).

5. Складні терміни, які містять префікси, що вказують на місце або положення, та суфікси, що вказують на процес або дію: *pre-* + *-determination* = *predetermination*, *pre-* + *-calculation* = *precalculation*.

6. Терміни-словосполучення – терміни, які складаються з двох або більше слів, що разом утворюють одне поняття або термін: *computer security program*, *project management system* [18].

Роботи В'ячеслава Івановича Карабана є важливим внеском у розвиток (науково-технічної) термінології та перекладу наукових та науково-технічних текстів. Його рекомендації щодо перекладу галузевих дискурсів можуть бути корисними для перекладачів, вчених та фахівців, які працюють у цій галузі.

Класифікація термінів за типом їх творення є важливим аспектом вивчення економічної термінології. Умовно їх можна поділити на наступні категорії.

1. Прямі терміни. Такі термінологічні одиниці походять з наукової чи професійної мови без змін. Зазвичай мають чітке визначення і використовуються у специфічному контексті (*економіка*, *попит*).

2. Кальковані терміни. Утворюються шляхом дослівного перекладу з іншої мови та зберігають структуру оригінального терміна (*loan capital* ‘позиковий капітал’).

3. Складні терміни. Складаються з кількох слів або частин, що разом формують нове значення. Можуть бути як злитими, так і відокремленими (*валовий внутрішній продукт*, *високотехнологічне виробництво*).

4. Аббревіатури. Скорочені форми термінологічних сполук, що формуються шляхом поєднання початкових літер або складів слів (*ВВП* – *валовий внутрішній продукт*, *НДР* – *науково-дослідна робота*).

5. Термінологічні неологізми. Нові терміни, що з'являються внаслідок розвитку науки, техніки або змін у суспільстві. Часто відображають нові концепції або технології (*блокчейн, штучний інтелект*).

6. Термінологічні метафори. Термінологічні одиниці, що утворюються на основі метафоричного використання вже існуючих слів або виразів. Таким термінам властива образність (*ринковий механізм, економічний імпульс*).

7. Термінологічні епоніми. Терміни, що походять від імені або прізвища особи, що зробила важливий внесок у певну галузь (*кейнсіанство – від Джона Мейнарда Кейнса*).

Класифікація термінів за типом їх творення допомагає краще зрозуміти механізми формування термінології в економіці та інших науках. Знання цих типів може бути корисним для студентів, дослідників та фахівців, оскільки сприяє кращому засвоєнню та використанню термінів у професійній діяльності [18].

Першим підходом до класифікації фінансово-економічних термінів, застосованим у цьому дослідженні, був поділ термінів на прості, складні та терміни-словосполучення (структурні типи, структурна класифікація).

1. Прості терміни, своєю чергою, поділяються на:

а) кореневі, що складаються з власне кореня, наприклад:

audit – ‘аудит’,

bank – ‘банк’,

capital – ‘капітал’,

deal – ‘угода’,

fine – ‘штраф’,

gain – ‘прибуток’,

job – ‘робота’,

origin – ‘походження’,

part – ‘частина’,

tax – ‘податок’;

б) афіксальні, тобто такі, що утворено шляхом префіксації або суфіксації, наприклад:

abstraction – ‘абстракція’,
banking – ‘банківська справа’,
competitiveness – ‘конкурентоспроможність’,
dealer – ‘торговець’,
devaluation – ‘девальвація’,
government – ‘уряд’,
lobbying – ‘лобіювання’,
positioning – ‘позиціонування’,
privatization – ‘приватизація’,
protectionism – ‘протекціонізм’;

в) складні, що містять у своїй структурі декілька кореневих морфем, наприклад:

leaseholder – ‘орендар’,
stockholder – ‘акціонер’,
storehouse – ‘склад’,
trademark – ‘торгова марка’,
pawnshop – ‘ломбард’,
price-list – ‘прейскурант’,
wholesales – ‘оптова торгівля’.

2. Утворення багатокomпонентних термінів проходить кілька етапів переходу від простих до складніших багатослівних одиниць, супроводжених змінами та ускладненнями в синтаксичній структурі. Залежно від кількості компонентів, терміни-словосполучення можна поділити на три основні структурні типи:

а) двокомпонентні, наприклад:

accelerated depreciation – ‘пришвидшена амортизація’,

accountant profit – ‘бухгалтерський прибуток’,
actual employment – ‘фактична зайнятість’,
advanced freight – ‘додатковий внесок’,
authoritarian capitalism – ‘авторитарний капіталізм’,
balance sheet – ‘баланс’,
bank rate – ‘облікова ставка’,
bank failure – ‘банкрутство банку’,
base year – ‘базовий рік’,
bilateral monopoly – ‘двостороння монополія’,
bills discounting – ‘облік векселів’,
budget deficit – ‘бюджетний дефіцит’,
capital outflow – ‘вивіз капіталу’,
cash dispenser – ‘банкомат’,
check book – ‘чекова книжка’,
checking account – ‘поточний рахунок’,
debt monetization – ‘монетизація боргу’,
demand deposit – ‘внесок до запиту’,
differentiated product – ‘диференційований продукт’,
economic benefit – ‘економічний ефект’,
exchange rate – ‘обмінний (валютний) курс’,
factor incomes – ‘факторні доходи’,
financial leverage – ‘лівередж’,
global economy – ‘глобальна економіка’,
holding company – ‘холдингова компанія’,
human capital – ‘людський капітал’,
implicit costs – ‘непрямі витрати’,
joint venture – ‘спільне підприємство’,
keynesian economics – ‘кейнсіанська економічна теорія’,
labour economics – ‘економіка праці’,
labour union – ‘робітнича спілка’,

market economy – ‘ринкова економіка’,
market supply – ‘ринкова пропозиція’,
Maslow pyramide – ‘піраміда Маслоу’,
national bank – ‘Національний (Центральний) банк’,
natural monopoly – ‘природна монополія’,
net exports – ‘чистий експорт’,
opportunity cost – ‘альтернативна вартість’,
parity price – ‘паритетна ціна’,
public sector – ‘державний сектор’,
qualified worker – ‘кваліфікований робітник’,
regional economy – ‘регіональна економіка’,
rental income – ‘рендний дохід’,
savings account – ‘ощадний рахунок’,
trade balance – ‘торговельний баланс’,
unemployment rate – ‘рівень безробіття’,
value added – ‘додана вартість’,
warehouse receipt – ‘товарна квитанція’,
waste materials – ‘відходи виробництва’;

б) трикомпонентні, наприклад:

constructive business undertaking – ‘конструктивне підприємництво’,
consumer price index – ‘індекс цін споживчих товарів’,
discretionary fiscal policy – ‘дискреційна фіскальна політика’,
easy money policy – ‘політика „дешевих” грошей’,
economy anticyclic regulation – ‘антициклічне регулювання економіки’,
fixed exchange rate – ‘фіксований валютний курс’,
general price level – ‘загальний рівень цін’,
human capital investment – ‘інвестиції в людський капітал’,
International gold standard – ‘Міжнародний золотий стандарт’,
personal income tax – ‘особистий прямиий прибутковий податок’,

planned investment spending – ‘планові інвестиційні видатки’,
private domestic investment – ‘валові приватні внутрішні інвестиції’,
production possibilities curve – ‘крива виробничих можливостей’,
social security programmes – ‘програми соціального страхування’,
zero level channel – ‘канал нульового рівня’;

в) багатокomпонентні, наприклад:

economic-organizing production relations – ‘організаційно-економічні виробничі відносини’,
expected rate of net profit – ‘очікувана норма чистого прибутку’,
Five fundamental economic questions – ‘П’ять фундаментальних економічних проблем’,
internally held public debt – ‘внутрішній борг’,
Law of diminishing marginal utility – ‘Закон спадної граничної корисності’,
Law of increasing opportunity costs – ‘закон зростання альтернативних витрат’.

Досліджувані фінансово-економічні терміни можна класифікувати за кількістю слів, з яких вони складаються.

Однокомпонентні терміни – це базові поняття, які є основою для розуміння більш складних концепцій. Вони допомагають встановити фундаментальні ідеї, на яких базується економічна теорія.

Двокомпонентні терміни дозволяють точніше описувати явища. Використовуються для позначення специфічних понять, що часто можна зустріти в науковій та професійній сферах.

Багатокomпонентні терміни, що складаються з трьох і більше слів, необхідні для опису складних концепцій з високим рівнем деталізації. Вони дозволяють глибше аналізувати економічні ситуації та явища.

Двокомпонентні терміни може бути класифіковано за приналежністю основного слова до певної частини мови:

1) словосполучення, у яких головним словом виступає іменник (субстантивні);

2) словосполучення, у яких головне слово – прикметник або прислівник (ад'єктивні);

3) словосполучення з дієсловом у якості головного слова називають дієслівними.

У емпіричному матеріалі даного дослідження більшість проаналізованих двокомпонентних термінів є словосполученнями із іменником у якості головного слова, наприклад:

acceptance report – ‘погоджений звіт’,

accountant profit – ‘бухгалтерський прибуток’,

clearing settlement – ‘безготівковий розрахунок’,

commercial secret – ‘комерційна таємниця’,

consignment note – ‘транспортна накладна’,

durable good – ‘споживчий товар тривалого користування’,

economic benefit – ‘економічний ефект’,

financial support – ‘фінансова підтримка’,

global problems – ‘глобальні проблеми’,

insurance policy – ‘страховий поліс’,

monetary base – ‘грошова база’,

open economy – ‘відкрита економіка’,

paper money – ‘паперові гроші’,

parity price – ‘паритетна ціна’,

private property – ‘приватна власність’,

public sector – ‘державний сектор’,

regional economy – ‘регіональна економіка’,

variable cost – ‘змінні витрати’,

venture operations – ‘венчурні операції’,

warehouse receipt – ‘товарна квитанція’,

waste materials – ‘відходи виробництва’,

working capital – ‘оборотний капітал’.

Кількісні характеристики зазначених вище структурних типів англомовних фінансово-економічних термінів ілюструє наведена нижче діаграма.

Рис. 2.1. Структурна класифікація англомовних фінансово-економічних термінів

В результаті аналізу досліджуваного емпіричного матеріалу з метою визначення його структурних особливостей, було виявлено, що найбільшу частину складають двокомпонентні терміни (55%), прості терміни становлять 21%, складні – 10%, трикомпонентні терміни – 8%, а багатокомпонентні терміни – 6%.

Табл. 2.1

Структурні типи фінансово-економічних термінів

№ з/п	Структурний тип	Приклад	Кількість
1.	Прості терміни		109 (31%)
1.1.	Кореневі	<i>deal</i> ‘угода’, <i>fine</i> ‘штраф’, <i>gain</i> ‘прибуток’	32 (9%)
1.2.	Афіксальні	<i>banking</i> ‘банківська справа’, <i>competitiveness</i> ‘конкурентоспроможність’, <i>dealer</i> ‘торговець’	42 (12%)
1.3.	Складні	<i>leaseholder</i> ‘орендар’, <i>stockholder</i> ‘акціонер’, <i>trademark</i> ‘торгова марка’	35 (10%)
2.	Терміни- словосполучення		241 (69%)
2.1.	Двокомпонентні	<i>bank rate</i> ‘облікова ставка’, <i>bank failure</i> ‘банкрутство банку’, <i>base year</i> ‘базовий рік’	192 (55%)
2.2.	Трикомпонентні	<i>economy anticyclic regulation</i> ‘антициклічне регулювання економіки’, <i>fixed exchange rate</i> ‘фіксований валютний курс’, <i>general price level</i> ‘загальний рівень цін’	28 (8%)
2.3.	Багатокомпонентні	<i>economic-organizing production relations</i> ‘організаційно- економічні виробничі відносини’, <i>expected rate of net profit</i> ‘очікувана норма чистого прибутку’, <i>internally held public debt</i> ‘внутрішній борг’	21 (6%)
Загальна кількість			350 (100%)

У підсумку варто зазначити, що фінансово-економічна сфера, на прикладі тлумачних англо-українських словників відповідної тематики, використаних у якості джерел емпіричного матеріалу для даного дослідження, послуговується у більшості випадків термінами-словосполученнями, більшу частку яких становлять двокомпонентні терміни.

Окремо варто виділити терміни-аббревіатури, що належать до вузькогалузевих термінологічних одиниць і можуть стати причиною складнощів при перекладі. У емпіричному матеріалі даного дослідження можна виокремити наступні терміни-аббревіатури:

AFC = average fixed cost – ‘середні постійні витрати’,

ATC = average total cost – ‘середні валові витрати’,

GDP = Gross Domestic Product – ‘валовий внутрішній продукт (ВВП)’,

NNP = Net National Product – ‘чистий національний продукт (ЧНП)’,

PI = Personal income – ‘особистий дохід громадянина’,

SDR = Special Drawing Rights – ‘спеціальні права запозичення’,

SNA = System of National Accounts – ‘система національних рахунків’,

VAT = Value-added tax – ‘податок на додану вартість (ПДВ)’.

Галузевий текст, в тому числі й фінансово-економічної спрямованості, часто містить велику кількість аббревіатур, і це явище має кілька ключових причин.

По-перше, аббревіатури дозволяють значно економити текстовий простір. У наукових публікаціях, де обсяг матеріалу може бути обмежений, використання коротких форм термінів допомагає зберегти місце і зробити текст більш компактним.

По-друге, у багатьох наукових та технічних галузях існує безліч специфічних термінів, які можуть бути складними і громіздкими. Аббревіатури спрощують комунікацію, дозволяючи фахівцям швидше і легше взаємодіяти, що є особливо важливим в професіях, де точність і швидкість обміну інформацією мають критичне значення.

Стандартизація термінології також відіграє важливу роль. Багато аббревіатур мають загальноприйняті значення у відповідних сферах. Використання аббревіатур сприяє підвищенню швидкості сприйняття інформації. Коли читачу відомо, що означає скорочення, йому легше зосередитися на основному змісті, не витрачаючи час на розшифрування довгих термінів.

Терміни-аббревіатури широко розповсюджені в науково-технічних текстах, оскільки вони дають змогу компактно передавати поняття і підвищують щільність інформації викладеного матеріалу.

Як наступний підхід до класифікації термінів варто виділити їхній розподіл відповідно до тематичної спеціалізації термінологічних одиниць. Основними тематичними групами вважають:

1) загальнонаукові терміни, що вживаються у різних сферах науки та техніки, наприклад:

analysis – ‘аналіз’,

component – ‘елемент’,

condition – ‘умова’,

machine – ‘машина’,

structure – ‘конструкція’,

production – ‘виробництво’,

unit – ‘одиниця’.

2) міжгалузеві терміни використовуються для позначення понять, що належать до суміжних наукових дисциплін, наприклад:

benefit – ‘прибуток’,

capital – ‘капітал’,

commerce – ‘комерція’,

consumption – ‘споживання’,

export – ‘експорт’.

3) вузькогалузеві терміни дають визначення специфічним для конкретної галузі поняттям, наприклад:

income inequality – ‘нерівність доходів’,

internally held public debt – ‘внутрішній борг’,

intrinsic value – ‘дійсна ринкова вартість металу’,

net private domestic investment – ‘чисті приватні внутрішні інвестиції’,

nondiscretionary fiscal policy – ‘недискреційна фіскальна політика вмонтованої стабільності’,

production possibilities curve – ‘крива виробничих можливостей’,

zero level channel – ‘прямий продаж товару споживачу виробником без посередників’.

Варто підкреслити, що класифікація термінів є складним процесом через те, що межі між різними категоріями часто є розмитими або навіть відсутніми. Загальнонаукові терміни можуть змінювати своє значення, стаючи більш специфічними в залежності від контексту або їх комбінації з іншими термінами.

2.3. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів

Під час перекладу термінологічних одиниць одним з методів передачі англomовного терміна є застосування перекладацьких трансформацій. До основних прийомів перекладу фінансово-економічної термінології українською мовою належать: калькування, транскрибування, транслітерування, перестановки, заміни, вилучення, додавання та описовий переклад. Нижче детально розглянуто кожен метод.

1. Калькування – процес опису процесу запозичення слів або словосполучень з однієї мови до іншої через переклад їх частин, що дозволяє створити нову мовну одиницю в цільовій мові.

Довести, що певне слово є калькою, іноді складно, адже в різних мовах можуть виникати схожі одиниці незалежно одна від одної. Імовірність таких

збігів знижується, якщо граматики калькованого висловлювання істотно відрізняється від граматики мови, в яку запозичують, або якщо калька має неочевидну образність [2].

Калькування відрізняється від фоносемантичних відповідників, адже калька базується на семантичному перекладі (відтворенні значення) без збереження фонетичної схожості. Фоносемантичні відповідники, навпаки, намагаються зберегти звучання запозиченого слова через підбір аналогічних за звучанням слів чи морфем, що вже існують у цільовій мові.

2. Транскрибування (транскрипція) – відтворення вихідної лексичної одиниці на фонемному рівні, використовуючи засоби перекладної мови.

3. Транслітерування (транслітерація – механічне відтворення тексту та окремих слів, які написані в одній графічній системі, з використанням іншої графічної системи, при цьому звукова точність не має значення. Таким чином, одна система письма передається літерами іншої.

Транслітерація відрізняється від транскрипції тим, що остання, при перекладі іншомовних слів українською, спирається на їхнє звучання, а не на написання.

4. Перестановка є видом перекладацької трансформації, що передбачає зміну порядку мовних елементів у перекладеному тексті порівняно з оригіналом. У процесі можуть змінюватися місця як окремих слів, так і словосполучень. Крім того, перестановка може стосуватися частин складного речення або навіть цілих речень у складному синтаксичному цілому. Таким чином, вона дозволяє адаптувати структуру тексту для кращого сприйняття в цільовій мові.

Синтаксичні перестановки можуть проявлятися в різних формах:

- 1) інверсійний порядок речення, що виникає внаслідок перестановки підмета;
- 2) прямиий порядок речення, в якому фінальна постпозитивна обставина розміщується після головної частини;

3) розташування означення перед або після присудка, що змінює акцент у реченні;

4) перестановка самостійних речень, що зумовлена термінальним планом вихідної мови.

5. Заміна (субституція) — це використання однієї мовної одиниці замість іншої. Цей метод передбачає спостереження за мовними фактами шляхом підстановки різних одиниць у однакових умовах, що дозволяє з'ясувати їхнє співвідношення. У процесі перекладу можуть піддаватися заміні як граматичні, так і лексичні одиниці.

Заміна як перекладацька трансформація поділяється на кілька типів:

1) граматичні заміни, до яких належать:

а) заміна форми слова;

б) заміна частини мови (заміна форми прикметника, заміна форми прикметника в предикативній конструкції);

в) заміна членів речення;

г) заміна типів речення (заміна простого речення складним, заміна складного речення простим, заміна головної частини підрядною, заміна сурядності підрядністю).

2) лексичні заміни, що своєю чергою поділяються на кілька категорій:

а) генералізація – заміна при перекладі слова із вузьким значенням одиницею з узагальненим значенням;

б) конкретизація – явище, протилежне генералізації, що спричинене відсутністю у мові перекладу слова з таким же діапазоном значень, розбіжністю у граматичних характеристиках, розходженням у стилістичних особливостях;

в) модуляція (смілова диференціація або смисловий розвиток) – заміна одного слова іншим, що базується на причинно-наслідкових відношеннях висловлення.

6. З метою уникнення явищ, не властивих мові перекладу, здійснення компресії тексту, досягнення максимальної конкретності тексту фахівці

вдаються до вилучення. Таким чином, вилучення – перетворення, при якому в перекладі прибирається певний мовний елемент.

7. Додавання – процес протилежний вилученню, що являє собою лексичні збільшення, зумовлені формальною неясністю семантичних компонентів словосполучення в вихідній мові.

8. Описовий переклад — це процес перекладу слова з однієї мови на іншу за допомогою лексикалізованого словосполучення.

Перед використанням цього прийому для перекладу неологізмів важливо спочатку перевірити, чи вже існує відповідний термін у мові перекладу. Незважаючи на те, що перекладні словники можуть не містити нові слова, їх можна знайти в нещодавно перекладеній літературі. Це допоможе уникнути виникнення термінологічних дублетів у мові перекладу.

Перевага описового методу над транскодуванням полягає у можливості краще зрозуміти суть поняття, що виражає термін. Однак такий спосіб може призвести до неясного або неточного тлумачення значення терміна та неможливості зробити викладений матеріал стислим.

У досліджуваному емпіричному матеріалі можна виокремити декілька основних способів передачі англomовних фінансово-економічних термінів українською мовою, а саме:

1) калькування (передача слова мови оригіналу еквівалентними елементами мови перекладу), наприклад:

base year – ‘базовий рік’,

budget deficit – ‘бюджетний дефіцит’,

budget line – ‘бюджетна лінія’,

closed economy – ‘закрита економіка’,

commercial credit – ‘комерційний кредит’,

credit system – ‘кредитна система’,

economic growth – ‘економічне зростання’,

economic integration – ‘економічна інтеграція’,

fiscal policy – ‘фіскальна політика’,

innovation cycle – ‘інноваційний цикл’,
market economy – ‘ринкова економіка’,
paper money – ‘паперові гроші’,
shadow economy – ‘тіньова економіка’,
traditional economy – ‘традиційна економіка’,
transitive economy – ‘транзитивна економіка’;

2) перестановка, а саме зміщення означувального слова у постпозицію до означуваного іменника у родовому відмінку, наприклад:

bank failure – ‘банкрутство банку’,
debt monetization – ‘монетизація боргу’,
income inequality – ‘нерівність доходів’,
income policy – ‘політика доходів’,
indifference curve – ‘крива байдужості’,
labour economics – ‘економіка праці’,
labour market – ‘ринок праці’,
labour motivation – ‘мотивація праці’,
labour productivity – ‘продуктивність праці’,
price ceiling – ‘стеля цін’,
price index – ‘індекс цін’
supply schedule – ‘графік пропозиції’;

3) переклад термінів зі зміною порядку членів атрибутивної групи, наприклад:

consulting company – ‘компанія, що спеціалізується на консалтингу’,
consumer goods – ‘споживчі товари або товари широкого вжитку’,
durable good – ‘споживчий товар тривалого користування’,
duty-free – ‘звільнений від сплати мита чи іншого податку’.

Атрибутивна група – це синтаксична конструкція, що складається з кількох елементів (прикметників, іменників чи інших частин мови), які разом

виконують функцію атрибуту (означення), надаючи уточнюючу інформацію про основний іменник. Вона має значення для семантичного аналізу, оскільки деталізує характеристики предмета або явища.

4) описовий переклад за допомогою групи пояснювальних слів, наприклад:

bond – ‘цінний папір з фіксованим доходом’,

division of labour – ‘поділ процесу праці на декілька спеціалізованих операцій з метою підвищення її продуктивності’,

intrinsic value – ‘дійсна ринкова вартість металу, з якого виготовлена монета’,

take-away – ‘магазин, де торгують «на виніс»’;

Наведена нижче діаграма демонструє поширеність способів перекладу фінансово-економічних термінів на прикладі конкретного емпіричного матеріалу.

Рис. 2.2. Способи перекладу фінансово-економічних термінів

Діаграма ілюструє способи перекладу, що було використано у даному емпіричному матеріалі. Таким чином, найпоширенішим способом перекладу

термінологічних одиниць є калькування (43%). Переклад із використанням іменника у родовому відмінку становить 27%, перестановка як форма перекладацької трансформації, виражена зміною порядку членів атрибутивної групи – 25%, найменш вживаним виявилось застосування описового перекладу – 5%.

Табл. 2.2

Способи перекладу фінансово-економічних термінів

№ з/п	Спосіб перекладу	Приклад	Кількість
1.	Калькування	<i>economic integration</i> 'економічна інтеграція', <i>fiscal policy</i> 'фіскальна політика',	151 (43%)
2.	Перестановка		181 (52%)
2.1.	зміщення означувального слова у постпозицію до означуваного іменника у родовому відмінку	<i>debt monetization</i> 'монетизація боргу', <i>supply schedule</i> 'графік пропозиції'	94 (27%)
2.2.	зміна порядку членів атрибутивної групи	<i>consulting company</i> 'компанія, що спеціалізується на консалтингу', <i>consumer goods</i> 'споживчі товари або товари широкого вжитку'	87 (25%)
3.	Описовий переклад (за допомогою групи пояснювальних слів)	<i>bond</i> 'цінний папір з фіксованим доходом', <i>intrinsic value</i> 'дійсна ринкова вартість металу, з якого виготовлена монета'	18 (5%)
Загальна кількість			350 (100%)

Переклад термінів-абревіатур варто виділити окремо. Специфікою перекладу таких термінологічних одиниць є властива їм омонімія, через яку термін може мати низку різних значень при однаковій графічній формі. Оскільки за скороченою формою часто важко визначити правильний варіант перекладу, фахівцю важливо уважно дослідити контекст, у якому використано термін-абревіатуру. Такі терміносполуки найчастіше перекладаються за допомогою використання їхньої повної форми мовою перекладу, наприклад:

AVC (average variable cost) – ‘середні змінні витрати’.

Цей підхід до перекладу використовується, коли в мові не існує відповідника для англійської абревіатури. У такому випадку важливо знайти правильну повну форму конкретної абревіатури в оригінальному тексті або в словниках. Зазвичай у тексті перекладу використовують повну форму терміна мовою перекладу, при цьому зазначаючи його оригінал у вигляді терміна-абревіатури.

Термінологічні одиниці у науково-технічних текстах можуть викликати значні труднощі під час перекладу. Це пов'язано з тим, що вони часто є складними словосполученнями, де одне слово виконує роль основного, а інші уточнюють його значення. Для якісного перекладу важливе попереднє дослідження ключових термінів, що використовуються в конкретній галузі.

Крім того, термінологічні абревіатури можуть ускладнювати процес, адже їхні прямі відповідники можуть бути відсутніми в двомовних словниках або взагалі в мові перекладу. У таких випадках рекомендується звертатися до фахівців або досліджувати спеціалізовану літературу. Якщо термін не має аналогів у мові перекладу, фахівець може створити новий термін або перекласти його повну форму, зазначаючи у тексті перекладу оригінальну абревіатуру.

У підсумку варто зазначити, що ретельне вивчення термінології та консультації з експертами є важливими етапами виконання якісного перекладу науково-технічних матеріалів.

Висновки до розділу 2

В результаті дослідження практичних аспектів функціонування та перекладу фінансово-економічних термінів було зроблено наступні висновки.

1. В процесі вивчення лексико-семантичних аспектів функціонування термінів було виявлено, що вони умовно поділяються на три основні тематичні групи: загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни та вузькоспеціалізовані терміни. Терміни також можуть поділятися на теоретичні та емпіричні в залежності від рівня абстракції явищ, які вони характеризують.

2. У структурній класифікації термінів узагальнено можна виділити два основні типи: прості терміни, представлені як окремі слова (як прості (кореневі та афіксальні), так і складні), і терміни у формі словосполучень, які можуть містити два, три або більше компонентів. Більшість з проаналізованих термінів є іменниковими або субстантивними словосполученнями, що підкреслює їхню значущість у професійній лексиці та номінативний характер.

3. Структурні особливості фінансово-економічних термінів узагальнено в рамках класифікації, в основу якої покладено морфологічну структуру цих термінологічних одиниць. Визначено два основні структурні типи досліджуваних галузевих термінів: прості терміни, що складаються з одного слова (включаючи кореневі та похідні з афіксами), а також складні терміни, що формуються з двох або більше основ, і терміни-словосполучення, що об'єднують у своєму складі кілька лексем.

4. В результаті проведеного аналізу емпіричного матеріалу було встановлено, що найбільшу частину термінологічного складу фінансово-економічної літератури становлять терміни-словосполучення з двокомпонентною структурою. У свою чергу, складні терміни, прості терміни, терміни-словосполучення, що складаються з трьох компонентів та багатоконпонентні терміни виявилися менш поширеними.

5. Аналіз особливостей перекладу термінів фінансово-економічної галузі включають такі способи перекладу, як калькування, використання іменників у родовому відмінку для позначення англійських означальних компонентів в атрибутивних групах, переклад одного з елементів словосполучення за допомогою пояснювальних слів, а також перестановку, а саме зміну порядку компонентів в атрибутивних групах під час перекладу.

6. У рамках проведеного дослідження фінансово-економічних термінів було встановлено, що калькування є домінуючим методом перекладу в цій галузі. Аналіз показав, що також часто застосовується метод, за якого для позначення англійського означувального компонента використовується іменник у родовому відмінку. Зміна порядку членів атрибутивної групи також є поширеним прийомом, однак описовий переклад виявився найменш вживаним методом у контексті фінансово-економічної термінології, що свідчить про перевагу більш формалізованих і структурованих підходів до передачі значень термінів. Кількісне домінування калькування в цьому практичному матеріалі тісно корелює з кількісним домінуванням такого структурного типу термінологічних лексем, що розглядаються, як двокомпоненти терміни-словосполучення.

7. Переклад термінів-аббревіатур у фінансово-економічній сфері є складним процесом, зумовленим відсутністю прямих відповідників у цільовій мові. Багато термінів не мають адекватних аналогів у двомовних словниках, що ускладнює роботу перекладачів. У таких випадках доцільно звертатися за консультаціями до фахівців у відповідній галузі або звертатися до спеціалізованої літератури для глибшого розуміння контексту. За відсутності еквіваленту, перекладач може обрати один із кількох підходів: створити новий термін, що враховує специфіку предметної області, або надати розгорнутий опис значення терміна, супроводжуючи його оригінальною аббревіатурою.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В результаті дослідження теоретико-методологічних основ та практичних аспектів структурно-семантичної парадигми, а також специфіки перекладу фінансово-економічних термінів, можна зробити такі висновки та узагальнення.

1. Термінологічні одиниці класифікують та систематизують знання, створюють єдиний інформаційний простір, що сприяє розвитку досліджень і технологій.

2. У мовознавстві існує безліч підходів до розуміння поняття терміна та його ключових характеристик. У даній роботі було представлено визначення термінологічної одиниці як спеціалізованого слова або словосполучення, що використовується в певній професійній сфері та в специфічних умовах.

3. Було виділено основні ознаки терміна: точність, стислість, однозначність, системність, наявність чіткого визначення, незалежність від контексту, відсутність емоційного забарвлення.

4. Терміни можна поділити на три основні групи з огляду на їхню наукову та галузеву спрямованість: загальнонаукові, міжгалузеві та вузькогалузеві. В цьому контексті терміни фінансово-економічної галузі не є виключеннями.

5. За структурою терміни можна розділити на дві основні групи: прості і складні терміни (терміни-слова) та терміни-словосполучення. В досліджуваному емпіричному матеріалі найпродуктивнішим структурним типом виявилися двокомпонентні терміни-словосполучення, менш розповсюдженими – прості, складні та терміни-словосполучення, що мають у своєму складі три і більше компонентів.

6. Переклад термінів є важливим процесом, що передбачає адаптацію спеціалізованих слів або словосполучень з однієї мови на іншу, зберігаючи їх точне значення в контексті відповідної галузі знань. Цей процес має

критичне значення для забезпечення однозначності та зрозумілості в професійній комунікації.

7. Основними способами перекладу термінів є транскодування (транскрибування та транслітерування), калькування, описовий переклад (експлікація) та наближений переклад (адаптація).

8. Застосування перекладацьких трансформацій є необхідною умовою при перекладі галузевих текстів, оскільки вони забезпечують адаптацію оригінального матеріалу до цільової мови та культури, допомагають зберігати точність термінів і концепцій, дозволяють адаптувати структуру речень і стилістику, роблячи текст більш звичним та природним для носіїв мови перекладу.

9. В результаті аналізу особливостей перекладу фінансово-економічної термінології було встановлено, що основними способами перекладу цих термінів є калькування, використання іменників в ролі означень у родовому відмінку української мови, зміна порядку складових атрибутивної групи, а також експлікація (описовий переклад).

10. Калькування виявилось домінуючим способом перекладу у фінансово-економічному термінологічному дискурсі. Аналіз також продемонстрував, що достатньо часто застосовується прийом, який передбачає позначення англійського означувального компонента іменником у родовому відмінку. Зміна порядку членів атрибутивної групи також є достатньо поширеним прийомом. Щодо описового перекладу, то він виявився найменш вживаним способом перекладу досліджуваної термінології, що свідчить про перевагу більш формалізованих і структурованих підходів до передачі значень термінів. Можна засвідчити також чітку кореляцію продуктивності калькування в цьому практичному матеріалі з кількісним домінуванням такого структурного типу термінологічних лексем, що розглядаються, як двокомпоненти терміні-словосполучення.

11. Багато термінів-аббревіатур не мають адекватних аналогів у двомовних словниках. У таких випадках доцільно звертатися за консультаціями до фахівців у відповідній галузі або звертатися до спеціалізованої літератури для глибшого розуміння контексту. За відсутності еквіваленту, перекладач може обрати один із кількох підходів: створити новий термін, що враховує специфіку предметної області, або надати розгорнутий опис значення терміна, супроводжуючи його оригінальною аббревіатурою.

12. Дослідження, що було проведено, не висвітлює всіх можливих аспектів функціонування та перекладу термінології у сфері фінансів та економіки. На сьогоднішній день відсутні роботи, які б надавали цілісний аналіз специфіки перекладу термінів цієї галузі. У майбутніх дослідженнях доцільно зосередитися на вивченні альтернативних методів перекладу фінансово-економічної термінології, а також на розширенні взаємозв'язків між структурними та перекладацькими особливостями цих термінів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А. Ішмуратов. Термін // філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. – С. 636.
2. Балацька О. Л., Куц О. В., Педашев С. А. Особливості англо-українського перекладу багатокomпонентних термінів: лексичні трансформації. Молодий вчений. Одеса, 2019. № 5.1. С. 14–17.
3. Белозьоров М. В. Нова економічна лексика і термінологія англійської мови. Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки. 2001. № 3. 28 с.
4. Бик І. С. Теорія та практика перекладу. Львів : Вид-во Львів. ун-ту ім. І. Франка, 2008. 267 с.
5. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – 5-те вид. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005.
7. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Київ : Нова книга, 2003. 203 с.
8. Гаврилів Т. Текст між культурами: перекладознавчі студії. Український науковий ін-т Гарвардського ун-ту; Інститут Критики. Київ: Критика, 2005. 198 с.
9. Грицьків А. В. Стратифікаційна та галузева структура терміносистеми (на прикладі англomовної фінансової термінології). Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство. № 1. С. 44–48.
10. Дрозд О. М., Дубічинський В. В., Д'яков А. С. та ін. Словник-посібник економічних термінів / За ред. Т.Р. Кияка. – К. : КМ Academia, 1997. – 264 с.

11. Дрозд О. М. Нормативна фахова термінологія та діяльність міжнародних інформаційних центрів термінологічної стандартизації // 3-я Міжнародна наукова конференція «Проблеми української науково-технічної термінології». Тези доповідей. – Львів, 1994. – с. 191–192.

12. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.

13. Енциклопедія перекладознавства : у 4 т. : пер. з англ. / за ред. : Іва Гамбіера та Люка ван Дорслара; за заг. ред. : О. А. Кальниченка та Л. М. Черноватого. Вінниця : Нова Книга, 2020. 560 с. (Серія UTTU Series).

14. Іваницький Р. В. Лексикографічні аспекти нормалізації термінів : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. – Львів, 1995. – 20 с.

15. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 208 с.

16. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : навчальний посібник / В. І. Карабан. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.

17. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова Книга, 2001. 303 с.

18. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

19. Карабан В. І. Переклад з української на англійську мову : навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти / В. І. Карабан, Дж. Мейс. Вінниця : Нова Книга, 2003. 608 с.

20. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : Підручник. – К. : Академія, 2006. ISBN 966-580-208-9. с. 189–190, 217–218.

21. Касаткіна-Кубишкіна О. В. До проблеми перекладу англійських неологізмів українською мовою. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». Вип. 25. 2012. С. 49–51.
22. Кияк Т. Р. Науково-технічний переклад (теоретичні та практичні аспекти). // Іноземна філологія, 1992. вип.104. – с. 141–150.
23. Кияк Т. Р. Проблеми української термінографії. Старі уроки в нових умовах // Вестник Харьковського політехнічного ун-та. – № 19, 1994. – с. 191–198.
24. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу / Т. Р. Кияк. Вінниця : Нова книга, 2006. 240 с.
25. Ключник О. В., Грицик Г. О. Труднощі науково-технічного перекладу : стаття з наукової конференції. Київ, 2013.
26. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Коваленко. К. : Інкос, 2002. 317 с.
27. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Навчальний посібник- 2-е вид., виправл. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.
28. Колесник А. О. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. Стратегія і перспективи розвитку перекладознавчих наук. 2010. № 1. С. 719–720.
29. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. Київ, 2003. 185 с.
30. Кочан І. М., Рицар Б. Є. Проблема національної технічної термінології і лексикографічна практика // Теорія та прагматика термінологічної лексики : тези доп. К., 1991. С. 49–50.
31. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
32. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2009. 303 с.
33. Мангура С., Руденко Я. Особливості перекладу англійських технічних термінів українською мовою (На матеріалі термінології

нафтогазової галузі). Лінгвістичні студії. Вінниця, 2020. № 40. Том 2. С. 116–123.

34. Основи банківської справи та управління : навч. посіб. / О. М. Акмалдінова, та ін. вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУдру», 231 с.

35. Панько Т. І. Від терміна до системи. / Т. І. Манько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. Львів : Світ, 1994. 215 с.

36. Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство: Підручник для студ. гуманітарних спец. вищ. закладів / Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк. Львів : Світ, 1994. 241 с.

37. Петрина О. С. Сміслова варіантність терміна в банківській сфері (на матеріалі англійської та української мов). Вісник ЛНУ. Серія 3. Філологія. 2016. № 4. С. 28–32

38. Плєскач В. Кальки в українській технічній термінології / Вісн. Львів. нац. ун-ту. Проблеми української термінології. Львів : Львівська політехніка, 2002. № 453. С. 183–184.

39. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посіб. / Людмила Науменко, Анжела Гордєєва. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136с.

40. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

41. Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія : навч. пос. Київ: УІЛМ, 2002. 76 с.

42. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті. К. : Логос, 2006. 99 с.

43. Стежко Ю. Г. Лексико-семантичні аспекти проблеми перекладу науково-технічної термінології. Наукові записки. 2014. № 15. С. 7–11.

44. Термін // Лексикон загального та порівняльного літературознавства/ голова ред. А. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 561. 634 с.

45. Турчин В. В. Прагматика наукового терміна. Івано-Франківськ, 2004. 227 с.

46. Хацер Г. Парадигматичні та синтагматичні особливості англomовної банківської термінології. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Запоріжжя, 2012. Вип. 95 (2). С. 55–56.

47. Вахманн Е. М. Standardization of Terminological Principles. Developments and Trends at DIN Deutsches Institut für Normung // Terminologie und benachbarte Gebiete. Wien – Köln – Graz: Herman Böhlau, 1985. – S. 272–276.

48. Cherednyk L., Balatska O., Valiyeva S., Vorobiova O. (2022) Lexical and Semantic Features of Foreign Building Terms. In: Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (eds) Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020. Lecture Notes in Civil Engineering, vol 181. Springer, Cham Pp. 477–486. https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_45 (Scopus).

49. Dimitrova E. B. Expertise and Explicitation in the Translation Process. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 2005. 295 p.

50. Gottlieb H. Subtitles, Translation & Idioms. Copenhagen : University of Copenhagen, 1997. 354 p.

51. Humbley, J. (1999). Review of Dubuc, Robert (1997) : Terminology: A Practical Approach, adapted by Elaine Kennedy, Quebec, Linguatex, 196 p.

52. Shelov S. D. Terms, Termites and Term Definitions. Seven Steps Towards, 2005. 291 p.

53. Terminological Theory. Vilnius : Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005. 291 p.

54. Wurster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. Ergon : Auflage, 1991. 236 S.

55. Yakovenko, R. V. An Explanatory English-Ukrainian Dictionary of Economic Terms with Elements of Theory and Problems, 2nd ed, Kirovohrad, Ukraine, 2015. 130 p.

SUMMARY

The rapid development of science and technique, the creation of new technologies and inventions require the formation of new terminological units to denote these concepts and contribute to the creation of new words to denote them. The fact that terms play an extremely important role in communication between scientists and cause most of the difficulties in the translation process makes their study of a practical sense.

Scientific progress is the driving force for such investigations. Terminological translation is becoming increasingly popular in various fields of human activity and requires a high-quality approach to translation. The translation of scientific and technical literature has its own difficulties, as scientific and technical texts are characterised by many terminological units. Faulty translation and any mistakes are unacceptable, as they often lead to misperception of information, which can be a fatal mistake in large-scale factories. The relevance of this study is determined by the development of the financial and economic field in Ukraine, which leads to the emergence of many field-specific terms.

The aim of the research is to provide a comprehensive analysis of the peculiarities of translation of financial and economic terminology.

Achieving this goal suggests solving the following tasks:

- 1) define the concept of “term”, describe its inherent features; compare the concepts of “term” and “terminology”;
- 2) to study the peculiarities of translation of terminological discourses, educational and methodological and scientific literature;
- 3) to analyze the structural and semantic characteristics of the terms of the financial and economic sphere;
- 4) to systematize the ways of transferring these terminological units into Ukrainian.

The object of the study is the English-language financial and economic terminology.

The subject of the study is the structural and semantic peculiarities of English-language financial and economic terms and ways of rendering them into Ukrainian.

The material of the study is 350 financial and economic terms selected by the method of continuous sampling from scientific, technical and reference texts of the relevant industry topics.

The study uses methods of linguistic analysis and general scientific methods, such as: component analysis method, translation analysis method, paraphrasing method, analysis and generalisation method, descriptive method, quantitative calculation method, direct component method, contextual and distributional analysis.

The scientific novelty of the work lies in revealing the relationship between the structural types of terminological lexemes and the peculiarities of their translation methods, studying the structural and lexical-semantic characteristics of terminological units in English-language economic discourse, practical analysis of the ways of transferring economic terms from English to Ukrainian, systematisation of the most common translation transformations.

The theoretical significance of this study is to reveal the peculiarities of economic terms, to contribute to the study of English-language terminology, to supplement scientific knowledge about the systematic nature of term formation; to organise the main structural and lexical-semantic features of term formation in the economic terminology of the English language; to study the main ways of translating English vocabulary of the economic sphere. The study is a contribution to the general theory of translation from English into Ukrainian.

The practical value of the work is determined by the possibility of using its results to improve the translation of the existing terminological system of the sphere of economy and trade, in the practice of compiling sectoral translation

dictionaries, in particular dictionaries of terminological phrases in the field of agriculture, management and trade.

The work consists of an introduction, one theoretical chapter, one practical chapter, conclusions to each chapter and general conclusions, a list of references.

The introduction defines the purpose and objectives of the study, the object and subject of the work, research methods; substantiates the relevance of the chosen issues; indicates the research material, highlights the scientific novelty, theoretical and practical significance of the work.

The first section of the article deals with the theoretical and methodological foundations of the study of translation of scientific and technical texts in the field of economics.

The second section is devoted to the practical analysis of empirical material using a comprehensive approach. It is concluded with practical conclusions and generalisations.

The total volume of the paper is 77 pages, the bibliography includes 54 sources of references. The article is illustrated with 2 figures.

The study of the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the structural and semantic discourse and the peculiarities of translation of financial and economic terms has led to the following conclusions:

1. Within the framework of modern linguistics, considerable attention is paid to the study of various aspects of translation of field literature. This type of translation is critical for international communication and is one of the main means of disseminating scientific information. In the context of rapid development of new technologies, the engineering industry is constantly adding new terms to the lexicon of languages, which requires adaptation and accuracy in the translation process. This emphasises the need for a deep understanding of the specifics of the subject area, as well as the contextual features that affect the adequacy of the translation.

2. In linguistics, there are many approaches to understanding the concept of a term and its key characteristics. This paper presents the definition of a

terminological unit as a specialised word or phrase used in a particular professional field and under specific conditions.

3. The main features of a term are identified: accuracy, brevity, unambiguity, consistency, clear definition, independence from context, and absence of emotional colouring.

4. Terms can be divided into three main groups: general scientific, interdisciplinary and narrowly focused.

5. Terms can be divided into two main groups by form: simple and complex terms (word terms) and phrase terms. Two-component terms are the most common, while simple, compound, composite three-component and multi-component terms are less common.

6. The main methods of translating financial and economic terms include calquing, using nouns as definitions in the genitive case of the Ukrainian language, changing the order of the attributive group components, and descriptive translation.

7. Many abbreviated terms do not have adequate analogues in bilingual dictionaries. In such cases, it is advisable to seek advice from experts in the relevant field or refer to specialised literature for a deeper understanding of the context. In the absence of an equivalent, the translator can choose one of several approaches: create a new term that takes into account the specifics of the subject area, or provide an expanded form of the term, accompanied by the original abbreviation.

8. The research conducted does not cover all possible aspects of the functioning and translation of terminology in the field of economics. To date, there are no works that would provide a holistic analysis of the specifics of the translation of terms in this field. Future research should focus on the study of alternative methods of translating financial and economic terminology, as well as on expanding the relationship between the structural and translation features of these terms.